

Bilkent Hukukta Kariyer Kulübü Dergisi

SINE QUA NON

SAYI 10
NİSAN 2021

Çevre, Enerji Hukuku
ve Sürdürülebilirlik

Değerli Sine Qua Non Ailesi,

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde, 2012'nin Ekim ayından beri faaliyet gösteren Hukukta Kariyer Kulübü adına; Sine Qua Non dergimizin bu sene 10. sayısını çıkarmış olmanın mutluluğunu ve üniversitemizde bir öğrenci topluluğu çatısı altında, sene boyunca düzenlediğimiz çeşitli etkinliklerin yanı sıra bir de hukuk dergisi çıkaran tek kulüp olmanın verdiği haklı gururu siz değerli Sine Qua Non okuyucularıyla paylaşmak ve sizlere ilginiz için teşekkür etmek istiyoruz.

Eylül ayından beri her ay, birbirinden farklı konularda özenle yazılmış makaleleri kıymetli takipçilerimizden toplayıp bu makaleleri blogumuzda yayınlamanın yanında; hem önemle üzerinde durulup düşünülmesi, dikkat çekilmesi gereken hem de son derece keyifli ve özellikle biz hukukçuların mutlaka yönelip bilgi edinmesi gereken “**Çevre, Enerji Hukuku ve Sürdürülebilirlik**” konusuna odaklanmış dergimizin bu sayısını, en güzel şekliyle yaratıp siz değerli okuyucularımızla buluşturan her bir Sine Qua Non yazarına, kulübümüzün Sosyal Medya ve Yayın Komitesinde görev alan her bir üyesine, komite direktörlerimiz Yiğit Alpaslan’a, Derya Deniz Ergen’e ve olmazsa olmazımız komite başkanımız Sena Aydın’a özverili çalışmaları, emekleri ve dergimize kattıkları için çok teşekkür ediyor; herkese keyifli okumalar diliyoruz.

Y. Söğüt Atilla ve T. Mert Keskin

2020-2021 Yılı Hukukta Kariyer Kulübü Yönetim Kurulu Eş Başkanları

EDİTÖR ÖN SÖZÜ

Değerli Sine Qua Non okuyucuları,

Bilkent Üniversitesi Hukukta Kariyer Kulübü olarak bu sene yıllık dergimiz olan Sine Qua Non'un 10. sayısını sizlerle buluşturmaktan büyük onur duyuyoruz. Bizleri her yıl olduğu gibi bu yıl da yalnız bırakmayan siz okuyucularımıza da teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Dergimizin bu seneki temasını, “Çevre, Enerji Hukuku ve Sürdürülebilirlik” olarak belirlememizde içinde bulunduğumuz pandeminin çok büyük bir etkisi var. İnsan; gerçekten de içinde bulunduğu bütün durumlara adapte olabilen, değişimlere ayak uydurabilen bir varlık. Bu ayak uydurabilmenin temelinde, hayatta kalma ve varlığını muhafaza etme düşüncesi olduğundan, adaptasyon için kullandığımız yolların, ileride ne gibi sonuçları olabileceğini çoğu zaman göz ardı edebiliyoruz. Dergimizin bu sayısında da çevre ve enerji hukuku özelinde sürdürülebilirliğe odaklanarak bu konuya ve önemine dikkat çekmek istedik.

Her ne kadar çevre ve enerji özelinde sürdürülebilirliğe yönelmiş olsak da sürdürülebilirlik konusuna odaklanma fikri; sorumlu üretim ve tüketimi, yoksulluğa son vermeyi, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve daha birçok konuda sürdürülebilirliği amaçlayan Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden doğmuştur. Giriş yazımızda çok değerli Prof. Dr. Derek Baker'ın da ifade ettiği gibi, sürdürülebilirlik yalnızca çevre ve enerji ile ilgili bir kavram değildir. Adaletli ve hukuka saygılı bir toplum yapısı oluşturmak da sürdürülebilirliğin içine girmekte ve biz hukuk öğrencileri ve hukukçuları olduğu kadar, toplumun diğer tüm bireylerini de yakından ilgilendirmektedir. Ancak hiç şüphe yok ki bu yapıyı oluşturmada biz hukukçulara oldukça büyük bir görev düşmektedir. Umuyoruz ki siz okuyucularımız da dergimizi okurken sürdürülebilirlik konusuna bu açıdan bakar ve değerli yazarlarımızın yazılarından hem keyif alır hem de faydalanırsınız.

Fransız yazar André Gide'nin de ifade ettiği gibi, “Hiçbir kişisel çıkar bulunmadığı zaman iyi yazılır, iyi düşünülür.” Hiçbir çıkarları olmadan, yalnızca bilgiyi yaymak ve siz okuyucularımızla buluşmak için bize kıymetli vakitlerinden ayıran ve dergimizin yayınlanmasına olanak veren bütün yazarlarımıza en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Dergimizin online erişime açılmasının, çok daha büyük kitlelere ulaşmak ve bilgiyi yaymak için çok büyük bir fırsat olduğuna inanıyoruz. Umarız ki dergimizi okurken bizim derginin hazırlık aşamasından aldığımız keyfi alır ve dergimizdeki yazılarla beraber farklı bakış açıları kazanırsınız.

Sine Qua Non'un sonraki sayılarında görüşmek dileğiyle.

Sena AYDIN - Komite Başkanı

Derya Deniz ERGEN - Komite Direktörü

Yiğit ALPASLAN - Komite Direktörü

İÇİNDEKİLER

SUSTAINABLE DEVELOPMENT, WELL-EARNED SURPRISES, AND BILKENT LAW.....	5
ENERJİ KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ VE KÜRESEL ENERJİ POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜMLER.....	7
ULUSLARARASI HUKUKTA ÇEVRENİN KORUNMASI.....	9
HUKUK VE PİYASALAR AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	13
BİLKENT HUKUK MEZUNLARIYLA RÖPORTAJ - CEM ŞANAP: BİR HUKUK GİRİŞİMİ OLARAK LEGALİNG.....	17
ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT (EIA) IN TURKISH ENVIRONMENTAL LAWS	20
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ HUKUKTA KARIYER KULÜBÜ 9. HUKUK ÖĞRENCİLERİ FORUMU GÜNLÜKLERİ.....	26

YAZARLAR

Prof. Dr. Derek BAKER

Av. Derya AYDEMİR

Prof. Dr. Ahmet M. GÜNEŞ

Dr. Muzaffer Eroğlu

Av. Orhan Yavuz Mavioglu & Av. Bora Eruçman

Tasarım Editörü: Helin Özdemir

Tasarım: Taylan Akıl

Prof. Dr. Derek BAKER

If you let it and pay a little attention, you will find life can be quite surprising. Until I was 21 I never had a desire to travel, much less live, outside the US. At 32 I was shocked to find myself not only with a PhD but also with a tenure-track academic position. At 45 I couldn't believe I was being paid to live and work on a Mediterranean island. At 50 I wrote the European Union Horizon 2020 SolarTwins proposal that was the only accepted Twinning proposal out of 23 from Turkey. In February 2020, I wrongly believed that pandemics only occurred in history books. When I woke up on 23 November 2020, I never imagined that by the end of the day I would be invited to submit an article on Sustainability to *Sine Qua Non*.

What's the difference between a crazy man and a tenured male Professor? Both are prone to pontificate on subjects that they know little about, including sustainability. However, while the crazy man can't keep a job, the tenured Professor can't be fired from his job.

Sustainability. Sustainable. Sustain. Take a moment and imagine a truly "sustainable" world. What are the most important characteristics that differentiate this sustainable world from our current world? Did you imagine a utopian world where there are no problems and nothing changes? If yes, is there room in your sustainable world for hopes, dreams, creativity, hard work, risks, successes, failures, and everything else that, while perhaps not always fun, makes the future, and therefore life, so interesting? Would you

want to live in such a "sustainable" world? Or would you find your life boring and lacking purpose? Or perhaps you imagined a sustainable world as being "at equilibrium," or "in balance." If yes, how does your sustainable world respond to events outside our control such as earthquakes, floods, droughts, and pandemics? In engineering we define two types of equilibrium: static and dynamic. Static equilibrium is a state where the system and the point of equilibrium do not change with time. Importantly, static equilibrium is not possible for natural ecosystems that, by definition, evolve with time. Rather, "sustainable" ecosystems are characterized by an evolving dynamic equilibrium where at any point in time the system is not truly at equilibrium, but rather is trying to evolve toward equilibrium. Pulling these ideas together, I think our idea of a "sustainable" world is a human construct with a singular goal to achieve a dynamic equilibrium that "sustains" the human race, and "saving the world" is only important to the extent that it "saves the human race." As a human construct, our image of a sustainable world reflects what we know and what we value, and this image will necessarily evolve with time as our understanding of sustainability becomes more nuanced and sophisticated.

Sustainable Development: In 1987 the United Nation published the seminal book *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, which for brevity is often referred to as *Our Common Future* or *The Brundtland Report*. *Our Common Future* is probably best known for defining sustainable development as "Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs." For me the decision

to define Sustainable Development rather than Sustainability is consistent with seeking dynamic equilibrium for an ecosystem that is evolving not only in response to unpredictable natural events, but also due to human activities resulting from our innate desire to procreate, to solve problems to make our lives better, to create to make our lives richer, and to test, learn and explore to satisfy our curiosity. Or more fully, this definition suggests that we should not seek sustainability as a final destination. Rather we should seek sustainable development as the never-ending extension of an increasingly sophisticated and high bridge. And while this bridge always points towards an uncertain and increasingly complex future, the bridge is not straight but rather bends in response to our evolving ecosystem. At some point in the future this bridge will fail, perhaps due to forces outside our control (e.g. asteroid) or perhaps due to human activities (e.g. climate change), and society will collapse. Thus, sustainable development is nothing more than each generation postponing this failure for at least one and ideally several more generations. Another important idea for me from *Our Common Future*'s is that sustainable development is based on inter-generational equity rather than inter-generational equality. That is, sustainable development occurs when the present generation bequeaths to the next generation the opportunity for a quality of life that, while perhaps different, is at least as good if not better from theirs. For example, sustainable development suggests that it would be okay for one generation to consume a disproportionate share of oil on the condition that any resulting environmental problems are manageable, and they leave new energy technologies that are at least as good and preferably better than oil (e.g. affordable and reliable technologies based on solar and

wind). Focusing specifically on sustainable energy technologies, I think all energy technologies, including those based on renewable energy sources, will always involve risks, trade-offs, and create problems, including environmental, and therefore the “best” energy technology for today is the “least bad” option, and at best this “least bad” option is a temporary solution until the next generation can develop something better.

Sustainable development requires well-earned surprises. In November 2018 I was invited to the conference CSP4Climate to present Turkey’s Approach to Decarbonising the Energy Sector and participate in the panel discussion Energy Options and Climate Change. The conference included many globally leading climate change experts who presented results from sophisticated analyses that predicted a gloom and doom climate future based on historical climate and technology trends. During the panel discussion I was the only panelist with a somewhat optimistic view founded on two points. My first point was that the older I get, the more I appreciate my inability to predict the future. Therefore, I have given up trying to predict the future and have instead decided to

focus on trying to shape the future by educating and developing the next generation. My second point was that the students I work with are really good, they have a clear vision for a better future, and they want to dedicate their professional careers to realizing this vision. More fully, I said that I realize the challenges in front of these students are immense, their success is by no means pre-ordained, and I do see a real risk of failure. However, my expectation is that these students will be creative, work hard, and surprise all of us by creating solutions to today’s societal challenges that we could never dream of, and in the process they will create and bequeath a new set of large and interesting societal challenges for the following generation to solve.

Sustainable Development and Bilkent Law: Think again about your vision for a sustainable world. Did you narrowly focus on how we use natural resources and interact with the environment? Or did you imagine a sustainable world in a broader sense that, for example, includes a fair and just society? While most of Our Common Future addresses global challenges related to the environment and energy, the book also addresses, for example, Conflict as a Cause of Unsustainable De-

velopment and Proposals for Institutional and Legal Change. The United Nations (UN) built on Our Common Future by defining 17 Sustainable Development Goals (SDGs) that were adopted by all UN Member States in 2015. In addition to SDGs related to the environment and energy (e.g. 6. Clean Water and Sanitation, 7. Affordable and Clean Energy, and 13. Climate Action), the following SDGs were defined: 1. No Poverty, 4. Quality Education, 5. Gender Equality, 10. Reduced Inequalities, and perhaps most important for the present audience, 16. Peace, Justice, and Strong Institutions. On 21 January 2021, I watched a video of Amanda Gorman reciting her poem The Hill We Climb. When she read the lines “... while we have our eyes on the future, history has its eyes on us” my mind first turned to you, the students studying law at Bilkent University, and then my mind turned this line to “... while you have your eyes on the future, history has its eyes on you.”

About the author: Derek Baker is a Full Professor in Mechanical Engineering at Middle East Technical University (METU) and a senior researcher in the Concentrating Solar Thermal (CST) research division ODAK at the Center for Solar Energy Research and Applications (METU-GÜNAM). He is coordinating the multi-national European Union Horizon 2020 (H2020) CST project SolarTwins (Grant: 856619) that includes the globally leading CST partners CIE-MAT-PSA (Spain) and DLR (Germany). He is Turkey’s main scientific contact for the CST European Research Infrastructure Consortium (ERIC) EU-SOLARIS. He is METU-GÜNAM’s principle investigator for the multi-national H2020 projects HORIZON-STE, SFERA-III, and GeoSmart, and was a researcher on the recently completed multi-national H2020 CST INSHIP project. He created the bottom-up national initiative ODAKTR to sup-

port Turkey's energy transition and transition to a green economy by developing and exploiting domestic resources and technologies. He also created the bottom-up national initiative UFUKTR to raise awareness of national legal and regulatory barriers that restrict the ability of Turkish state universities to bring competitive EU research funds to Turkey and participate in EU research, and therefore that more fundamentally weaken the competitiveness of Turkey's Research and Innovation ecosystem.

ENERJİ KULLANIMININ ÇEVRESEL ETKİLERİ VE KÜRESEL ENERJİ POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜMLER

Av. Derya AYDEMİR

Enerji, insanların yaşamlarını sağlıklı, güvenli ve rahat bir şekilde sürdürebilmeleri için gerekli temel ihtiyaçlardan biridir. Ateş ve hayvan gücüyle başlayan enerji tüketimi, kömürle devam etmiş, zamanla makineler devreye girmiştir. Bugün ise çeşitli kaynaklardan enerji üretilmektedir. Bu enerji; ısıtmada, aydınlatmada, elektrikli aletlerin çalıştırılmasında, taşımacılıkta ve sanayi gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Enerji tüketimi çevresel problemler ile birlikte sürdürülebilir gelişme açısından da olumsuzluk ortaya çıkarmaktadır. Bu yazının amacı; enerji kaynaklarının kullanımının çevresel etkileri ve yenilenebilir enerji gereksinimini sürdürülebilir kalkınma parametreleri açısından ele alarak değerlendirmektir.

Enerji günümüzde bütün sektörlerin en temel girdilerinden biridir. Sosyo-ekonomik büyüme, siyasi gelişmeler, şehirleşme, nüfus hareketi ve gelişen teknolojiye bağlı olarak enerji talebi her geçen gün artmaktadır. Bu taleple birlikte yaşam alanımızda çok farklı değişim ve gelişmel-

er olmaktadır, bunun bir sonucu olarak da doğal denge bozulmakta ve canlılar zarar görmektedir. Fazla enerji kullanımı daha fazla karbon emisyonu anlamına gelmektedir ve karbon emisyonunun artması çevre kirliliğine neden olmaktadır. Gelişen noktada karbon emisyonlarının çevreye verdiği zararlar önemli boyutlara ulaşmıştır. Karbon emisyonlarının büyük bir bölümü enerji sektöründe fosil kaynakların kullanımından kaynaklanmaktadır ve enerji tüketimi arttıkça karbon emisyonları da artmaktadır. Diğer taraftan günümüzde artan petrol ve doğalgaz fiyatları ve enerji güvenliğinin sağlanması gerekliliği nedenleriyle enerjinin çeşitlendirilmesi enerji politikalarının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Aynı zamanda fosil yakıtların rezervlerinin sınırlı olması ve çevre bilincinin artmasına bağlı olarak yenilenebilir enerji kaynakları daha da önemli hale gelmiştir. Enerji kullanımının çevreye verdiği zararların azaltılması için yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Özellikle hidrolojik enerji, rüzgâr enerjisi ve jeotermal enerji alanlarında önemli ölçüde yenilenebilir kaynaklara yönelmek gerekir. Enerji politikalarının oluşturulması ve uygulanması sırasında sürdürülebilir olmaları ve sürdürülebilirliğin bir ögesi olan enerji güvenliğini sağlamaları da önemlidir. Tüm bu faktörler yenilenebilir enerji kaynaklarının da enerji yelpazesinde yer almasına yol açmıştır.

Konunun bu kadar önemli olmasının nedeni, başta ekonomik nedenler olmak üzere dünyanın karşı karşıya kaldığı iki büyük sorundur. Bunlardan birisi sosyo-ekonomik bir problem olan sürdürülebilir kalkınma sorunu, diğeri ise küresel ısınma ve iklim değişikliği sorunudur. Sürekli ve dengeli kalkınmayı sağlamak ve insanlar için kaliteli yaşam çevreleri oluşturmak için, devletlerin

sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim kalıplarını azaltması ve ortadan kaldırması gerekmektedir. Ülkelerin yeşil enerjiyi benimseme konusunda ve sürdürülebilir kalkınma ile tutarlı olmayan enerji türlerini desteklememesi gerekir. Yenilenebilir enerji, doğanın kendi evrimi içinde, bir sonraki gün aynen mevcut olabilen enerji kaynağını ifade eder. Fosil kaynaklı (kömür, petrol ve karbon türevi) olmayan, elektrik enerjisi üretilirken karbon dioksit emisyonu az bir seviyede gerçekleşen, çevreye zararı ve etkisi konvansiyonel enerji kaynaklarına göre çok daha düşük olan, sürekli bir devinimle yenilenen ve kullanılmaya hazır olarak doğada var olan hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal, biokütle, biyogaz, dalga, akıntı enerjisi ve gelgit hidrojen gibi enerji kaynaklarını kapsamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının düşük karbon ekonomisine geçme amacıyla kullanımı dünya genelinde her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma ise ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç boyutta sürdürülebilirliği kapsamakta olup, birbirini tamamlayan farklı boyutlar arasındaki ilişkiyi ve bunlar arasında denge kurma zorunluluğunu ifade etmektedir. “Sürdürülebilir” veya “sürdürülebilirlik,” dünyada yaşanan küresel ısınmanın sonuçlarında var olan kaynakların değişmesi ve tükenmesini baz almıştır. Sürdürülebilirlik, “üretilebilir yeteneğinin yakın gelecekte korunması” olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması; yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve ekonomik ya da üretime yönelik etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için, nüfus artışı ve ekonomik büyüme nedeniyle giderek artan enerji gereksiniminin karşılanmasını gerekli kılmaktadır. Sürdürülebilir enerji kavramı ise; tüm birincil enerji kaynaklarından yapılan enerji üretiminin yüksek verimle ve temiz teknolojilerle gerçekleştiril-

mesini; fosil yakıtların çevre dostu yeni teknolojilerle değerlendirilmesini, fosil kaynakların yerine olabildiğince yenilenebilir enerji kaynaklarının yerleştirilmesini, bir çevrimde atık biçimde ortaya çıkan enerjinin bir başka çevrimde girdi olarak kullanılmasını kapsayan ve bunu ekonomik büyüme ile bütünleştiren bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Enerji, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının tümü ile yakından ilgili bir unsurdur. Enerji arz güvenliğinin sağlanması sürdürülebilir kalkınma için en önemli koşullardan birini oluşturmaktadır ve giderek uluslararası politika sahnesindeki baş aktörlerin hayati ilgi alanlarından birisi haline gelmiştir. Bu bağlamda çevre sorunlarının minimize edilmesi, küresel tehdit göz önünde bulundurularak enerji kaynaklarının yeniden gözden geçirilmesi ve alternatif çözümler gerekmektedir. Anlaşıldığı üzere yenilenebilir enerji kaynakları hem sürdürülebilir kalkınma hem de iklim değişikliği ve küresel ısınmanın önlenmesi açısından var olan tek alternatiftir. Tüm dünya için bir dönüm noktası olan 70'li yıllarda dünya gündeminde daha fazla yer almaya başlayan küresel ısınma ve çevre duyarlılığıyla da yenilenebilir enerji kaynaklarının daha etkin kullanımı ve yaygınlaştırılması amacıyla politikalar oluşturulmaya başlanmıştır.

Enerji politikalarının ana hedefi, sürdürülebilir kalkınma ile birlikte çevrenin korunması ve geliştirilmesi olarak belirlemiştir. Çevre politikasının ana stratejisi ise, doğal kaynakların yönetimi, insan sağlığı ve doğal dengenin korunması şartıyla sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması ve gelecek nesiller için doğal fiziksel ve sosyal bir çevrenin bırakılması olarak ifade edilmiştir. Ülkenin ekonomik gelişmesi için gerekli, artan enerji talebinin karşılanması ile bundan kaynaklanan çevresel etkiler arasındaki den-

genin sağlanması amacıyla enerji politikaları ile çevre politikalarının eşgüdüm içerisinde belirlenerek uygulamaya geçilmesi üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Enerjinin korunumu ve yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanımı ve özellikle sanayi, ulaştırma ve bina sektörlerinde enerji verimliliği arttırılmalıdır. Merkezi sistem ısınma ve enerji depolama teknolojileri ve enerji tüketimi ile ilgili belirteçleri takip edilmelidir. Ulaşım içim alternatif enerji kaynaklarının kullanımı ve toplu taşımacılık teşvik edilmelidir. Fosil yakıtlı enerji kaynakları yerine çevre yönünden zararsız yakıtlara dönme kömür arıtma teknolojileri, proses ve malzeme geliştirme geri dönüşüm karbon ve yakıt vergileri konulmalıdır. İklim değişikliklerinin sektörlere / alanlara (enerji tarım ormancılık sanayi ekonomi su kaynakları insan yerleşimleri kıyı alanları

ekosistemler vb.) etkilerini belirlenmesi ve bu etkilerin azalmasına yönelik önlem ve politikaların geliştirilmesiyle ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir. Doğal kaynakların (kum toprak madenler vs) sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesine özen gösterilmelidir. Halkın yaşam tarzını değiştirme enerji kullanımı ve çevresel olaylarla ilgili bilinçlendirici eğitim ve kurslar düzenlenmelidir. Günümüzde, pek çok ülkede sürdürülebilir kalkınmayı sürdürülebilir enerji yolu ile elde etmeye yönelik ulusal programlar oluşturmaktadır.

Sonuç olarak enerji kullanımı, çevresel etkileri ve sürdürülebilir gelişme açısından değerlendirildiğinde bunlar arasında güçlü bir ilişki olduğu açıktır. Sürdürülebilirliğin oluşabilmesi için yenilenebilir enerji kaynak kullanımının arttırılması, çevre kirliliğinin azaltılması, enerji kaynaklarının verimli kullanılması gerekmektedir. Enerjinin üretim ve tüketim esnasında ortaya çıkan çevresel problemleri en aza indiren ve kaynakların ekono-

mik ve güvenilir bir şekilde optimum planlaması yapılmalıdır.

Kaynakça

1. Özer, Z., Özsoy, H.D., Kmbur, H., Avcı, HD. "Türkiye'de Geleneksel ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Potansiyeli ve Çevresel Etkilerinin Karşılaştırılması." 2006
2. Çoban, O., Şahbaz Kılınç, N. "Enerji Kullanımının Çevresel Etkilerinin İncelenmesi."
3. Seydioğulları, H.S. "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yenilenebilir Enerji." 2013;23(1):19-25
4. Selici T., Utlu, Z., İlten, N. "Enerji Kullanımının Çevresel Etkileri ve Sürdürülebilir Gelişme Açısından Değerlendirilmesi."

ULUSLARARASI HUKUKTA ÇEVRENİN KORUNMASI

Prof. Dr. Ahmet M. GÜNEŞ

I. Genel Açıklamalar

Günümüzde çevre sorunlarının sadece yerel veya ulusal bir sorun olmayıp bütün toplumları etkileyen küresel nitelikte olduğu herkesçe bilinmektedir. Çevre sorunlarının büyüklüğü, karmaşıklığı ve çok boyutluluğu karşısında ulusal düzeyde yürütülen politikaların tek başına yeterli olmaması ve çevrenin korunması için uluslararası alanda sıkı bir iş birliğinin zorunluluğu, çevresel varlıkların birçok uluslararası hukuk metnine girişini sağlamıştır. Çevre bu bağlamda, yaklaşık elli yıldan beri uluslararası hukukun en önemli düzenleme alanlarından biri haline gelmiş ve uluslararası çevre hukuku adıyla yeni bir hukuk dalı ortaya çıkmıştır. İnsanoğlunun yaşamını sürdürebileceği sağlıklı ve dengeli bir çevrenin tüm işlevselliği ile korunması ve sınır aşan olumsuz çevresel etkilerin önlenmesi uluslararası çevre hukukunun doğuşunda belirleyici bir rol

oynamışsa da günümüzde hızlı bir şekilde devam eden küreselleşme sürecinin de uluslararası çevre hukukunun ortaya çıkışında ve gelişiminde etkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Geçmiş 18. yüzyılın sonlarına kadar uzanan uluslararası çevre hukukunun gelişimi üç evrede ele alınabilir. 19. yüzyılda başlayıp 20. yüzyılda da etkisini sürdüren ilk dönemde, çevreye ilişkin uluslararası düzenlemeler, belli bazı hayvan türlerinin (foklar, kuşlar, balinalar vs.) korunmasına ve sınırlı olan doğal kaynakların sürdürülebilir ekonomik kullanımının sağlanması amacıyla ilgili devletlerin yarışan menfaatlerinin dengelenmesine ve sınırlandırılmasına yönelik idi. İlk döneme kısmen paralel bir biçimde ortaya çıkan uluslararası komşuluk hukuku ise, uluslararası çevre hukukunda ikinci bir dönemin başlamasını sağlamıştır. Ancak çevresel sorunların birçok bakımdan iç içe geçmişliği, birbirine bağımlılığı, karmaşıklığı, çoğunlukla küresel nitelik taşıması ve devletlerin egemenliği dışındaki alanların korunmasında geleneksel komşuluk hukuku kurallarının sunduğu imkânların yetersiz olduğunun

farkına varılması, yetmişli yılların başından beri devletler arasında iş birliği esasına dayanan bağımsız bir uluslararası çevre hukukunun oluşumunu hızlandırmıştır. Üçüncü dönem olarak adlandırabileceğimiz bu evrede, çevrenin korunması artık uluslararası politikanın önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. 1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen BM İnsan Çevresi Konferansı ile başlayan bu dönem, Dünya Doğa Şartı'nın (1982) kabulü, Ortak Geleceğimiz (1987) adlı raporun yayınlanması, Rio Zirvesi (1992), Johannesburg Zirvesi (2002), Rio+20 Zirvesi (2012) ve Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2015) gibi önemli bir takım gelişmelere sahne olmuştur.

II. Uluslararası Çevre Hukukunun Kaynakları

Uluslararası hukukun çevrenin korunmasına ilişkin ilke ve düzenlemelerini konu edinen bir dalı olan uluslararası çevre hukuku, uluslararası hukuk ile aynı hukuki kaynaklardan beslenmektedir. Uluslararası hukuka kaynaklık eden kaynaklar, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde dört başlık altında sıralanmıştır. Buna göre, a) uluslararası antlaşmalar, b) uluslararası teamül

hukuku, c) medeni uluslarca kabul edilen hukukun genel ilkeleri, d) yargısal kararlar ve bilimsel öğretiler uluslararası hukukun kaynaklarını oluşturur. Antlaşmalar, teamül hukuku kuralları ve hukukun genel ilkeleri uluslararası hukukun asli kaynakları iken, içtihat ve bilimsel görüşler yardımcı kaynaklar arasında yer almaktadır. Bunların dışında, 38. maddede sayılmamakla birlikte esnek hukuk (soft law) olarak da adlandırılan herhangi bir hukuki bağlayıcılığa sahip olmayan tavsiye ve görüşlerin de uluslararası çevre hukukunun uygulamasında ve gelişiminde büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Antlaşmalar, uluslararası hukukun olduğu kadar uluslararası çevre hukukunun da en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Doğrudan çevresel unsurların korunmasını konu edinen veya çevrenin korunmasına yönelik düzenlemelere yer veren uluslararası antlaşmaların sayısının günümüzde yaklaşık olarak bin olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası nitelikteki çevresel sorunlarının çözümünde antlaşmaların tercih edilmesinin en önemli nedeni antlaşmaların esnek yapısıdır. Zira uluslararası antlaşmalar, mevcut şartlar açısından farklı niteliklere sahip ülkelerin bulundukları konumlara farklı tepkiler verilmesine elverişli düzenlemelerdir. Çevrenin korunmasına yönelik uluslararası antlaşmalar konusunda dile getirilen en önemli eleştiri ise, bu antlaşmaların etkililiklerinin yeterli düzeyde olmadığıdır. Taraf devletlerce çoğunlukla ekonomik kaygıların ön planda tutulması ve devletlerin egemenliği ilkesinden olabildiğince az tavizin verilmek istenmesi, çevrenin korunması bakımından gerekli tedbirlerin alınması konusunda uluslararası düzeyde devletlerin bir uzlaşmaya varmasını sıklıkla engellemektedir. Bu bakımdan, uluslararası çevre antlaşmalarında çoğu kez kesin yükümlülükler yer verilemediği bilinmektedir. Bu durum,

antlaşmaların çevresel sorunların çözümünde yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Yalnızca taraf ülkeleri bağlaması, uluslararası çevre antlaşmalarının etkililiğini azaltan başka bir faktördür. Dikkat çekilmesi gereken diğer bir nokta, uluslararası antlaşmaların etkililiğinin büyük ölçüde ilgili antlaşmaların iç hukuka aktarılmasına bağlı olduğudur. Tarafların uluslararası antlaşmalar ile yükledikleri yükümlülükleri gecikmeden ve gerek içerik gerekse nitelik bakımından elverişli tasarruflarla iç hukuka aktarması, bu noktada antlaşmaların etkililiği bakımından özellikle önem taşımaktadır. Devletlerin uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine riayet etmesinin temelinde bu yükümlülüklerin tüm tarafların uyacağı düşüncesinin yattığı düşünüldüğünde, bu yükümlülükler aykırı davranan bir tarafın muhatabı olacağı zorlayıcı bir müeyyidenin yokluğunun da uluslararası çevre antlaşmalarının etkililiğini zayıflatan bir etmen olduğu söylenebilir.

Uluslararası çevre hukukunun diğer bir kaynağı olan uluslararası teamül hukuku, uluslararası antlaşmaların aksine yalnızca taraflar için değil aksine tüm ülkeler bakımından geçerlidir. Ancak, uluslararası teamül hukukunun uluslararası antlaşmaların akdedilmesi yoluyla değiştirilmesi mümkündür. Bununla birlikte, uluslararası hukukta amir hüküm niteliğindeki jus cogens kurallarını güçlendiren teamül hukuku kuralları uluslararası antlaşmalarla değiştirilemez. Diğer yandan, sayıları özellikle son dönemlerde artan uluslararası çevre antlaşmalarından dolayı çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası teamül hukukunun öneminin azaldığı bilinmektedir. Çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası teamül hukukunu iki başlık altında ele almak gerekir. Çevrenin korunması ile ilgili uluslararası teamül hukukunun ilk kategorisini, uluslararası teamül hukukuna dâhil olduklarına konusunda genel bir kabul

bulunan kurallar (çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası teamül hukuku kuralları) yer almaktadır. İkinci kategoride ise, uluslararası teamül hukuku niteliğinde oldukları konusunda henüz genel bir uzlaşının söz konusu olmadığı kurallar (oluşum sürecindeki uluslararası teamül hukuku kuralları) yer almaktadır. İkinci kategori yer alan kurallar, özellikle uluslararası teamül hukukunun yorumlanmasında ve boşluklarının doldurulmasında önem taşımaktadır. Bu noktada, ciddi nitelikteki sınır aşan çevresel kirliliklere neden olma yasağı, iş birliği yükümlülüğü, ihtiyat ilkesi ve hakça kullanım ilkesinin çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası teamül hukuku kuralları kapsamında yer aldığı belirtilmelidir. Buna karşın, sürdürülebilir kalkınma ilkesi ve ortak fakat farklılaşmış sorumluluklar ilkesinin oluşum sürecindeki uluslararası teamül hukuku kapsamında yer aldığı kabul edilmektedir.

Uluslararası antlaşmalar ve uluslararası teamül hukukunun yanı sıra medeni uluslarca kabul edilen hukukun genel ilkeleri de uluslararası hukuka kaynaklık etmektedir. Hukukun genel ilkeleri, birçok ulusal hukuk düzeninde yer verilen ve uluslararası hukuk düzenine aktarılmasına ne hukuk mantığı ne de devletlerin değer yargıları bakımından herhangi bir engel bulunmayan hukuk ve adalet ideallerine dayanan hukuk değerlerini içeren kurallardır. Farklı hukuk sistemlerince benimsenen ortak bir ilkenin varlığı ve bu ilkenin uluslararası hukuk düzeninde uygulanabilme kabiliyetine sahip olması, söz konusu ilkenin hukukun genel ilkesi olarak tespiti bakımından yeterlidir. Hukukun genel ilkeleri uluslararası çevre hukukunda ciddi bir öneme sahip değildir. Hakkın kötüye kullanılması yasağı, iyi niyet ilkesi ve kazanılmış haklara saygı ilkesi uluslararası çevre hukukunun uygulamasında önem arz eden hukukun genel ilkelerindendir.

Yargısal kararlar ve doktrin, uluslararası hukukun yardımcı kaynaklarını oluşturmaktadır. Yardımcı kaynaklar, kural olarak uluslararası hukuk normu oluşturma kabiliyetinden yoksundur. Bu nedenle, uluslararası bir uyumazlığın doğrudan yardımcı kaynaklara göre çözülmesi söz konusu olamaz. Yardımcı kaynaklara daha ziyade hukuk kurallarının varlığını ve içeriğini saptamak amacıyla başvurulmaktadır. Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde belirtilen yargısal kararların kapsamına, Uluslararası Adalet Divanı'nın verdiği kararların yanı sıra ulusal mahkemelerin ve hakem mahkemelerinin verdiği kararlar da girmektedir. Trail-Smelter uyuşmazlığında 1941 tarihinde verilen karar, çevrenin uluslararası alanda korunması ile ilgili ilk önemli yargısal karar olarak gösterilmektedir. Bu tarihten itibaren çevrenin uluslararası alanda korunması ile ilgili pek çok yargısal kararın verildiği dikkat çekmektedir. Nitekim Uluslararası Adalet Divanı, 1949 tarihli Korfu Kanalı davasında her devletin kendi egemenlik bölgesinde diğer devletlerin haklarının ihlaline sebep verecek eylemlere bilinçli bir şekilde göz yumması gerektiği yönünde bir karar vermiştir. 1957 yılında yetkili hakem mahkemesinin Lanoux Gölü uyuşmazlığında verdiği kararda ise, bir devletin diğer kıyıdaş ülkelerin menfaatlerini ihlal edecek şekilde bir suyu kirlletmeye hakkının bulunmadığını vurgulamıştır. Uluslararası çevre hukuku bağlamında önem taşıyan yargısal kararlar şüphesiz bunlardan ibaret olmayıp örneklerin çoğaltılması mümkündür.

Esnek hukuk da uluslararası hukukun bağlayıcılığa sahip olmayan kaynakları arasında yer almaktadır. İçeriği halen tartışmalı olmakla birlikte, esnek hukukun kapsamına özellikle uluslararası kuruluşlarca alınan bağlayıcı olmayan kararların ve uluslararası düzeyde kabul edilen bağlayıcılık-

tan yoksun metinlerin girdiği kabul edilmektedir. Bu bakımdan, şart, tavsiye, bildirge, karar, eylem planı, uygulama planı, nihai senet, rehber ilkeler, beyanat ve rapor başlıklı birçok metnin esnek hukuk kapsamında ele alınması gerekmektedir. Esnek hukuk, uluslararası çevre hukukunun uygulaması ve gelişiminde de büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, hukuki bağlayıcılığa sahip olmamakla birlikte politik veya ahlaki açıdan yükümlülükler doğuran tavsiye, görüş, bildirge, eylem programları ve önlem katalogları gibi esnek hukuk düzenlemelerinin uluslararası çevre hukukunda önemli işlevlere sahip olduğu ifade edilmelidir. İmzalanmakla birlikte henüz onaylanmamış uluslararası antlaşmaların içerdiği kurallar ve uluslararası antlaşmalar çerçevesinde toplanan taraflar konferansı gibi organların aldığı kararlar da esnek hukuk kapsamında ele alınmaktadır. Esnek hukuk, teamül huku-kunca kabul edilen davranışların deklaratif açıdan güçlendirilmesi, uluslararası antlaşmaların hayata geçirilmesine yönelik geçici tedbirler için dayanak oluşturma, uluslararası hukuk kurallarının yorumuna yardımcı olma, hedeflerin saptanması ve bağlayıcı olmayan yönergeler ortaya koyma gibi işlevlere sahiptir.

III. Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişim Eğilimi

Büyük ölçüde uluslararası antlaşmalar ile şekillenen uluslararası çevre hukuku, yarım asra yakın bir geçmişe sahip olup oluşum sürecini henüz tamamlamamış yeni bir hukuk dalıdır. Bu bakımdan, uluslararası çevre hukukunun dinamik bir gelişim süreci içinde bulunduğunu belirtmekte yarar vardır. Bununla birlikte, uluslararası çevre hukukunun küresel işbirliğine dayanan bir dünya çevre hukuku haline gelmesinin önünde birtakım engellerin bulunduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin çevre sorunları karşısında takındığı tavırların farklılığı,

uluslararası çevre hukukunun etkililiğinin önündeki engellerin başında gelmektedir. Küresel çevre sorunlarının ortaya çıkmasının asıl sorumlusu olan gelişmiş ülkeler, çevrenin korunmasına yönelik önlemlerin hayata geçirilmesi için gerekli olan teknik ve ekonomik kapasiteye sahip iken, gelişmekte olan ülkeler ekonomik kalkınmaya öncelik vermekte olup çevrenin korunması için gereksinim duyulan ekonomik ve teknik kaynaklardan çoğu kez yoksundur. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin çevresel değerlerin korunmasını amaçlayan uluslararası antlaşmalara taraf olmasını ve bu antlaşmaları hayata geçirmesini güçleştirmektedir. Bu bakımdan, çevrenin korunmasına yönelik faaliyetlerin ortaya çıkaracağı yükün gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında bu ülkelerin farklı koşulları da göz önünde bulundurularak adil bir şekilde bölüştürülmesi zorunluluk arz etmektedir.

Uluslararası çevre hukukunun karşı karşıya olduğu sorunlardan bir diğeri, çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası düzenlemelerin büyük çoğunluğunun sektörel yaklaşım esas almasıdır. Zira günümüzde çevrenin korunmasına yönelik uluslararası düzenlemelerin büyük çoğunluğu belli çevresel olay veya felaketlerin sonucunda oluşturulmuştur. Bu durum, çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası normların belli bir sistemden yoksun olması sonucunu doğurmuştur. Çevreye ilişkin uluslararası antlaşmaların kendilerinden önceki antlaşmaları dikkate alarak burada yer verilen hükümlerle gerekli bağlantıları kurması, çevre ile ilgili uluslararası antlaşmalarda bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesini önemli ölçüde kolaylaştıracaktır. Diğer çevre sorunlarını da dikkate alacak bu tarz bütüncül bir yaklaşım, çevrenin korunmasına ilişkin düzenlemeleri kuşkusuz daha uyumlu hale getirecektir. Bunun dışında, özellikle uluslararası ticaret alanında rekabet ihlallerine neden olmam-

ak için uluslararası çevre hukuku düzenlemelerinin uluslararası ticaret hukuku düzenlemeleriyle de uyumlulaştırılması gerekmektedir. Uluslararası düzeyde bir uyumlulaştırmanın kaçınılmazlığından hareketle, çevre ile ilgili uluslararası kuralların konulması, bunların yürütülmesi ve bunlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlenmesi konularında faaliyet yürütecek merkezi bir yapının oluşturulmasına yönelik talepler sıkça dile getirilmiştir. Bu bağlamda küresel bir çevre örgütünün kurulması, çevrenin korunmasına ilişkin mevcut düzenlemeler arasındaki kopukluğun giderilmesi, çevrenin korunması ile ilgili uluslararası düzenlemelerin ve standartların oluşturulması, farklı antlaşmalar da öngörülen organlar arasında eşgüdümün tesisi ve uluslararası toplumun dikkatinin çevre sorunlarına odaklanmasının sağlanması bakımından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bunun yanı sıra, bu tür bir çevre örgütü bünyesinde görevlendirilecek bir çevre mahkemesinin çevrenin korunmasına ilişkin uluslararası düzenlemelerin etkililiğini artıracığı, bir denetim mekanizması işlevi göreceği ve bu tür düzenlemelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümleneceği

yargısal makam olarak çevrenin uluslararası alanda korunmasına önemli katkılar sunacağı ifade edilmelidir. Son olarak, çevrenin uluslararası alanda korunmasına ilişkin oldukça karmaşık ve ayrıntılı düzenlemelerin sayısının artmasının uluslararası çevre hukukunun ilgili ülkelerce hayata geçirilmesinde sorunların yaşanmasına yol açtığını belirtelim. Bu bakımdan, uluslararası düzenlemelerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin mümkün olduğunca basitleştirilmesi bunların hayata geçirilmesini kolaylaştıracaktır. Çevrenin korunmasına ilişkin bazı uluslararası antlaşmalarda yer alan özel düzenekler de bu antlaşmalarda yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde taraf ülkelere önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Kyoto Protokolü'nde taraf ülkelerin emisyon indirim yükümlülüklerini yerine getirebilmelerini kolaylaştırmak için öngörülen esnek mekanizmalar bu düzeneklere örnek teşkil etmektedir. Bunun haricinde, çok taraflı bazı uluslararası çevre antlaşmalarının uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla UNEP tarafından da bazı yönergelerin kabul edildiği bilinmektedir.

Kaynakça

- Beyerlin, Ulrich: Umweltvölkerrecht, München 2000
Buck, Matthias/Verheyen, Roda: Umweltvölkerrecht, in: Koch, Hans-Joachim (Hrsg.): Umweltrecht, 2. Auflage, Köln 2007
Epiney, Astrid/Scheyli, Martin: Strukturprinzipien des Umweltvölkerrechts, Baden-Baden 1998
Güneş, Ahmet M.: Çevre Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2020
Güneş, Ahmet M.: Uluslararası Çevre Hukuku Üzerine Bir İnceleme, İÜHFİM, 2012, C. LXX, S. 1, s. 83 vd.
Kloepfer, Michael: Umweltrecht, 3. Auflage, München 2004
Pazarcı, Hüseyin: Çevre Sorunlarının Uluslararası Boyutları ve Uluslararası Hukuk, in: Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara 1983
Turgut, Nükhet: Çevre Politikası ve Hukuku, Ankara 2009

Dr. Muzaffer Eroğlu

I. Giriş

Sürdürülebilirlik tartışmalarının merkezinde son yıllarda iklim değişikliği riskleri önemli yer almakta idi. 2020 yılında ortaya çıkan global sağlık krizine ve devamındaki halen devam eden ekonomik durgunluğa neden olan Covid-19 sonrasında ise sadece iklim değişikliği değil tüm ekonomik işleyiş açısından sürdürülebilir davranmanın kaçınılmaz olduğu ortaya çıktı. Sürdürülebilirlik tüm dünyada yatırım ortamlarının ve sermaye piyasalarının gündeminde önemli bir değerlendirme kriteri olarak yer almaktadır. Bu nedenle de düzenleyici otoriteler ve yasa koyucular sürdürülebilir bir piyasa sağlamak için teşvik edici ve zorlayıcı kuralları getirmektedir.

Yeni nesil ekonomistler sürdürülebilirliği pay sahipleri odaklı bir yönetim anlayışından paydaş odaklı bir yönetim anlayışına geçiş olarak çerçevelendirdiler. Ocak 2020’de toplanan Davos Dünya Ekonomi Forumu 1973 yılında yayımladığı manifestosunu güncelleyerek kapitalizmin uzun vadede yaşaması için şirketlerin varoluş amacının yeniden tanımlanması ve bu amacın paydaşların çıkarlarını gözetme yükümlülüğünü içermesi gerektiğine odaklandı. Ancak şirketler, yatırımcılar ve kural koyucular arasında sürdürülebilirliğin tanımı konusunda bir mutabakat olmadığı gibi, sürdürülebilirlik risklerinin nasıl yönetilmesi ve düzenlenmesi gerektiği konusunda da henüz bir mutabakat yok. Sürdürülebilirlik konusunda en kapsamlı mutabakatın sürdürülebilirliğin amaçlarına yönelik olarak kendisini Birleşmiş Mil-

letler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Türkiye’de sürdürülebilirlik konusundaki çabaların etkin aktörleri yakın zamana kadar şirketler ve şirket üst örgütleriydi. Bu çabalara 2019 ve 2020 yıllarında devletin hamleleri eklendi. Bunların ilki Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın 29 Mayıs 2019 tarihinde yayımladığı sermayenin sürdürülebilir şirketlere yönelmesini teşvik eden ve bu şirketlerin paylarını uzun vadede güvenilir yatırımlar olarak değerlendirdiğinin sinyalini veren yönetmelik oldu. İkincisi ise Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu’nun 8 Ağustos 2019 tarihli toplantısında alınan kararlar uyarınca Türkiye’de özellikle küçük ve orta boy şirketlerin küresel sürdürülebilir yatırımlardan pay almasına yönelik olarak güncellediği Eylem Planı sonucunda Borsa İstanbul ev sahipliğinde yapılan çalışmalar sonucunda Sermaye Piyasası Kurumu tarafından Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi’nin yayınlanmasıdır. SPK II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği’nde yapılan değişiklikler ile kapsama giren halka açık ortaklıkların 2021 yılı faaliyet raporlarından itibaren sürdürülebilirlik uyum çerçevesi uyarınca uyum durumlarını raporlamalarını zorunlu hale getirilmiştir.

Bu yazımızla sürdürülebilirlik kavramının şirketler hukuku ve sermaye piyasası hukuku içerisindeki yerini değerlendireceğiz.

II. Şirketler Hukuku ve Sürdürülebilirlik

Şirketler hukuku sürdürülebilirlik kavramına işletmenin ekonomik sürekliliği açısından bakar. Genel kabul gören hukuksal normlar uyarınca şirketin karar vericilerinin şirketin sürekliliğini temin edecek politikaları benimsemeleri ve bu politikalara uygun davranmaları beklenir. Diğer yandan şirketin sürekliliği, şirketin ilişki içinde olduğu fiziksel, sosyal ve

ekonomik çevrenin sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkilidir. Şirketler, içinde faaliyet gösterdikleri doğal, sosyal ve ekonomik ortamın sürdürülebilirlik sorunlarından etkilendikleri gibi bu sorunların bizzat kaynağı veya çözümleyicisi olabilirler. Fakat, şirketler hukuku, geleneksel olarak esasen sürdürülebilirlik sorunlarının şirkete etkisi ile ilgilenir ve konuyu risklerin yönetimi bağlamında ele alır. Diğer taraftan şirketin faaliyetlerinin sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerinin düzenlenmesi ise geleneksel olarak çevre hukuku, iş hukuku, insan hakları hukuku gibi hukukun diğer alanlarının kapsamına girer. Bu nedenle de ekonomik başarı esasında hareket etmek ve bunun dışında sürdürülebilirlik açısından ise kamunun zorunlu tuttuğu mevzuata uymak yeterli görülmektedir.

Diğer taraftan yönetici sorumluluğunun modern yorumunda başta yönetim kurulu üyeleri olmak üzere tüm yöneticilerin faaliyet gösterdikleri ortamın sürdürülebilirliği ile ilgili olarak maruz kaldıkları riskleri yönetmek için gerekli çabayı harcamaları ve sürekliliği olan (ve bu açıdan bir bakıma sürdürülebilir) bir şirket yaratmaları şirkete karşı olan sadakat ve özen yükümlününün bir gereğidir. Bu nedenle de şirket yöneticilerinin başka herhangi bir müdahaleye gerek kalmadan bu yönde hareket etmeleri gerekir.

Fakat bu şekilde hareket etmenin her zaman mümkün olmadığı düşünüldüğü için tüm dünyada sürdürülebilir şirketlere ulaşmak için yoğun bir düzenleme çabası olduğunu da gözlemlemekteyiz. Bu çabalar ‘sürdürülebilir şirket’ kavramını sadece işletmenin sürekliliğine özgü olarak değil, aynı zamanda şirketin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ile etkileşimini de kapsayacak şekilde ele almaktadır. Şirketin genel olarak sürdürülebilirlik ile ilişkisi kendisini şirketlerin sürdürülebilirlik politikalarında ve bunların uygulanmasında ifade eder. Bu

politikalar şüphesiz her şirketin faaliyetlerinin nitelik ve niceliğine göre değişecektir.

Şirketler hukukunda temel prensip olarak katılanlar (pay sahipleri, yöneticiler, şirketin kendisi ve menfaat sahipleri) arasındaki ilişkiler sözleşme serbestisi ilkesine göre yürütülür. Bu nedenle de şirketlerin sürdürülebilirlik politikalarını benimsemesi öncelikle katılanlar arasındaki sözleşme ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Örneğin yatırımcılar (pay sahipleri veya borç sermayesi sağlayıcıları) yatırım şartı olarak şirketin sürdürülebilirlik politikalar benimsemesini bir sözleşmeye bağlayabilirler. Organize sermaye piyasalarını kullanmadan doğrudan yatırımcı çekmek isteyen şirketler de yatırımcılar ile yapacakları anlaşmalar çerçevesinde sürdürülebilir davranma yükümü altına girebilirler. Yine şirketler, çalışanlarına, topluma, tedarikçilere ve buna benzer menfaat sahiplerine karşı sürdürülebilirliği gözeten davranışlarda bulunacaklarına dair taahhütlerde bulunabilir ve bunlarla kendilerini bağlayabilirler.

Diğer taraftan düzenleyicilerin müdahalesi ile sürdürülebilirlik sağlanması yolu zorunlu olabilir. Bu müdahale ile düzenleyiciler yol gösterici ama uyulması zorunlu olmayan kurallar, tamamlayıcı hukuk kuralları getirebilir ya da emredici hukuk kuralları getirebilir.

Şirketler hukukunu düzenleyen Türk Ticaret Kanunu tüm şirketleri düzenleyen temel kanun olup şirketlerin tamamını bağlayıcı hükümler içermektedir. Küçük, orta veya büyük ölçekli, halka açık veya kapalı ve düzenlenmiş piyasada faaliyet gösteren tüm şirketler özel hükümler dışında TTK hükümlerine uymak ile yükümlüdür. TTK daha çok şirketin iç işleyişine ilişkin hükümler getirmekte olup sürdürülebilirlik konusunda önemli bir yeri olan kurumsal yönetime ilişkin bazı kurallar dışında özel düzenlemelere yer vermemektedir. Sürdürülebilirlik açısından önemli bir araç olan raporlama veya kamuyu aydınlatma konusunda da

TTK oldukça kısıtlı düzenlemeler içermektedir. Bu durumda şu anki mevcut durumda sürdürülebilir davranmak şirketlerin kendi içerisinde aldıkları kararlar ile yapması gereken bir davranış şeklinde düzenlenmiştir. Bunun dışında şirketlerin sürdürülebilir davranmaları ancak yöneticilerin özen ve sadakat yükümünün yorumunda sadece şirketi ve pay sahiplerinin değil tüm paydaşları dikkate alması gerektiği şeklinde bir değişiklik ile mümkün olacaktır.

III. Sermaye Piyasası Hukuku ve Sürdürülebilirlik

Son zamanlarda sürdürülebilirlik tartışmalarının artması ile birlikte sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketlerin davranışlarının sürdürülebilirlik ile ilişkisi konusunda farklı hukuk sistemlerinde çok sayıda düzenlemenin yer aldığını görmekteyiz. Bu düzenlemelerin temel amacı şirketleri sürdürülebilir politikalar izleyemeye yönlendirerek sistemik riskleri arttırıcı dışsallıkları minimize etmek, diğer bir deyimle şirketin ekonomik faaliyetlerinin toplumsal maliyetini azaltmaktır. Bir diğer amaç ise finansal sermayenin sürdürülebilir şirketlere yönelmesini sağlayarak sürdürülebilirliği teşvik etmektir. Sürdürülebilirliği hedefleyen bu düzenlemeler farklı şekillerde tezahür etmektedir. Diğer yandan sermaye piyasası mevzuatında kamuyu aydınlatma yükümü çok daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Fakat sermaye piyasası mevzuatı kurumsal yönetimin bazı unsurları dışında sürdürülebilirlik konusundaki kamuya açıklamalara da zorunluluk getirmekten genel olarak çekinmiş olup gönüllülük esasını benimsemiştir. Bu düzenlemeleri genel hatları ile incelemekte fayda vardır.

İlk olarak düzenlemenin yatırımcıları hedeflemesi en yaygın uygulamalardan bir tanesidir. Bu düzenlemeler yatırımcı tercihleri üzerinde baskı ve teşvik unsur-

larını kullanarak şirketleri finansal sermaye çekmek için sürdürülebilir davranmaya zorlamaktadır. Özenli Sahiplik Kodu (Stewardship Code) olarak adlandırılan bu uygulamalarla kurumsal yatırımcılar sürdürülebilir şirketlere yatırım yapma ve seçimlerini kamuoyuna açıklama konusunda gönüllü olarak yükümlülük altına girmektedirler. Diğer taraftan mevzuat yoluyla bazı yatırımların sürdürülebilir şirketlere yönlendirilmesi zorunlu tutulabilmektedir. Buna örnek olarak Türkiye'deki Emeklilik Yatırım Fonlarına İlişkin Rehber uyarınca standart fonların portföyünün asgari %10'unun BIST 100, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, BIST Kurumsal Yönetim Endeksi ve Borsa İstanbul A.Ş. tarafından hesaplanan katılım endekslerindeki paylarda değerlendirme zorunluluğu getirilmiş olması gösterilebilir.

İkinci grup düzenlemeler ise bizzat şirketleri hedef almakta ve şirketlerin gerek gönüllü gerekse zorunlu olarak sürdürülebilir davranış ve politikalara yönelmelerini sağlayacak kurallar içermektedir. Kurumsal yönetim kapsamında değerlendirilebilecek kuralların önemli bir kısmı son yıllarda birçok ülke tarafından zorunlu hale getirilmiş olsa da çevre ve sosyal politikalara yönelik kurallar genelde yumuşak hukuk kurallarını esas alarak oluşturulan gönüllü uygulamalar ile şekillenmektedir. Bu uygulamalar şirketleri sürdürülebilirlik ile ilgili politikaları benimsemeye ve bu politikaları faaliyetlerine nasıl yansıttıkları hakkında kamuoyuna bilgi vermeye yönlendirmektedir. Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşme İlkeleri, OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi bunlara örnek olarak gösterilebilir. Üçüncü grup olarak raporlama açısından temel gelişme ise finansal olmayan raporlamalar, uluslararası piyasalarda ESG (Environment, Social, Governance) olarak geçen ÇSY (Çevresel, Sosyal ve Yönetmel) raporlamaları veya entegre raporlamalar esas alınarak kamuoyunu bilgilendirme düzenlemelerinin yaygınlaşmasıdır. Şirketler gerek

toplumsal itibar sağlamak gerekse yatırımcı çekmek için tercih ettikleri finansal olmayan raporlama standartlarına göre gönüllü olarak sürdürülebilirlik raporlaması yapmaktadırlar.

Sürdürülebilirlik raporlamalarının daha güven verici olmasını sağlamak için ve daha fazla yatırımcı çekebilmek için şirketler gönüllü olarak bağımsız dış kuruluşların raporlama standartlarını ve derecelendirmelerini kabul edebilmektedirler. Şirketler bağımsız kuruluşlar tarafından belirlenmiş kriterlere göre raporlama yapmakta ve bu raporların varlığı ve içeriği bağımsız kuruluşlar tarafından teyit edilmektedir. Bu yaklaşıma alternatif olarak bağımsız kuruluşların şirketlerin halka açık bilgilerini kullanarak değerlendirme ve raporlama yapmaları da yaygın bir uygulamadır. Örneğin Borsa İstanbul bünyesinde oluşturulan Sürdürülebilirlik Endeksi bu şekilde yürüme-ktedir.

Son zamanlarda şirketleri daha fazla sürdürülebilir olmaya zorlama ve kamuoyunun şirketlerin davranış ve politikaları hususunda daha fazla bilgilendirilmesini sağlamak amacı ile bazı şirketlere ÇSY raporlaması yapması zorunlu olmaya başlamıştır.

IV. Türkiye Sermaye Piyasası Hukuku ve Sürdürülebilirlik

Başta halka açık şirketler olmak üzere, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketlere ilişkin düzenlemeler sermaye piyasası mevzuatında yer almaktadır. Sermaye piyasası mevzuatı kurumsal yönetime ilişkin yoğun düzenlemeler içermektedir ve bunlar genellikle emredici hükümler şeklindedir. Kurumsal yönetim mevzuatı uyarınca çıkarılan Kurumsal Yönetim Tebliği ve Kurumsal Yönetim İlkeleri (KYİ) hem uyulması zorunlu hem de uyulması gönüllü (“uy ya da açıkla”) kuralları içermektedir. KYİ’de sürdürülebilirliğin çevresel ve sosyal boyutları konusunda az sayıda ve detaylandırılmamış

kurallar getirilmiştir. Örneğin yıllık faaliyet raporu içeriğine ilişkin olarak gönüllülük esasına dayanan 2.2.2.g ilkesi ile şirketin “Çalışanların sosyal hakları, mesleki eğitimi ile diğer toplumsal ve çevresel sonuç doğuran şirket faaliyetlerine ilişkin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkında” bilgiye yer vereceği düzenlenmiştir. Bunun dışında ise tüm sürdürülebilirlik hususları dar bir çerçevede ele alınmış ve sınırlı birkaç maddede toplanmıştır: Bunlardan en önemlisi KYİ 3.5.2 olup “Şirket, sosyal sorumluluklarına karşı duyarlı olur; çevreye, tüketiciye, kamu sağlığına ilişkin düzenlemeler ile etik kurallara uyar. Şirket, uluslararası geçerliliğe sahip insan haklarına destek olur ve saygı gösterir. İrtikap ve rüşvet de dahil olmak üzere yolsuzluğun her türlüyle mücadele eder,” şeklindedir. Bu örnekler ışığında sermaye piyasası mevzuatının sürdürülebilirlik konusundaki düzenleme yaklaşımının TTK’dan daha kapsamlı olmakla birlikte genel olarak gönüllülük esasına dayandığı

söylenebilir.

Raporlama açısından ise 2020 sonlarında önemli bir adım atılmış olup KYİ uyarınca payları borsada işlem gören halka açık ortaklıkları sürdürülebilirlik ilkelerine tabi olup, bu ortaklıkların kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamalarında, sürdürülebilirlik ilkeleri uyum çerçevesi kapsamındaki açıklamalara yer vermesi zorunlu hale gelmiştir. Kurul tarafından ilan edilen sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanması gönüllülük esasına dayalı olup zorunlu tutulan uyum raporlamasının yapılmasıdır.

Sonuç

V. Çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik sürekli değişen unsurlar barındırdığı için düzenlemelerin de sürekli olarak değişmesi ve gelişmesi kaçınılmazdır. Bu düzenlemelerin bir yandan şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarının karşılaştırılabilmesine olanak vermesi ve bu nedenle uluslararası genel kabul görmüş standartlara uygun olması gerekirken, diğer yandan hem şirketler arası farklılıkları hem de ülkenin özgün hukuk sistemini de dikkate alması gerekir.

İster yumuşak hukuk kuralı olsun isterse yaptırıma bağlanmış kurallar şeklinde olsun düzenlemelerdeki temel amaç şirketlerin iş yapış süreçleri içinde ve piyasa mekanizmaları içerisinde değişmeyen ancak değişmesi arzu edilen geleneksel ekonomik faydayı esas alan davranışlarını dışarıdan müdahale yoluyla değiştirmektir. Sürdürülebilirlik düzenlemelerinin her şeyden önce şirketlerin sürdürülebilir olma çabaları için yol gösterici standartların belirlenmesi hedefini gözetmesi gerekir. Şirketler gönüllü olarak sürdürülebilir olmak istediklerinde önlerinde rahatlıkla uygulayabilecekleri standartları bulmaları gerekir. Bu standartların şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektörlere uygun ve uygulanabilir olması ve ayrıca

şirketlerin büyüklüklerine göre de esneklik içermesi gerekir. Bu yapılırken uluslararası gelişmeleri takip eden bir sürecin izlenmesini sağlayacak bir güncelleme politikasının geliştirilmesi gerekir. Nitekim sürdürülebilirlik sadece yerel bir sorun olmayıp küresel bir sorundur.

Düzenleyiciler sürdürülebilir şirketlere ulaşmak için yönlendirilmiş iş gönüllülüğün yeterli olmadığı hallerde uyulması zorunlu kurallar getirerek sürece müdahale etmek isteyeceklerdir. Bu müdahaleler özellikle devletleri bağlayıcı uluslararası anlaşmaların uygulanması açısından zorunlu olabilir. Ancak zorunlu kurallar yumuşak hukuk kuralları ile ulaşılması mümkün olmayan durumlara yoğunlaşmalıdır. Uyulması zorunlu kuralların uluslararası standartları esas almakla birlikte yerel dinamikleri de gözetilen bir şekilde belirlenmesi yerinde olacaktır. Sürdürülebilir şirketlere ulaşmak uzun bir süreç olup hem yumuşak hukuk kuralları hem de uyulması zorunlu hukuk kurallarını gerektirmektedir. Bu durum sürekli gelişen ve güncellenen bir düzenleme sisteminin varlığını kaçınılmaz kılmaktadır.

Son söz olarak belirtmeliyiz ki düzenlemelerin yanında şirketlerin amaçlarının tekrar yorumlanarak amacın sadece pay sahiplerinin menfaatini değil aynı zamanda tüm paydaşların menfaatini gözetmek olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu şekilde bir değişim gerçek başarıyı getirecektir.

CEM ŞANAP: BİR HUKUK GİRİŞİMİ OLARAK LEGALİNG

Mert Keskin: Cem Bey tekrar geldiğiniz için teşekkür ederiz. Öncelikle sizi genel olarak tanıyabilir miyiz?

Cem Şanap: Tabi. Liseyi Bilkent Erzurum Laboratuvar Lise-si'nde okudum. Orada hem IGCSE hem IB eğitimi aldım. Lisenin sonuna doğru, normalde bizim lisenin çok adeti olmamasına rağmen, ÖSYM müfredatına da çalıştım. İlk girdiğim yıl Türkiye'de 120. oldum. Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tam burslu kazandım ancak kaydolduktan sonra tekrardan, içimde kalmasın diye sınava girdim. Bu sefer halihazırda üniversitede okumaya devam ederken 54. oldum. 2017 yılında ise şeref öğrencisi olarak mezun oldum. Mezuniyet zamanında da İstanbul ve Ankara'da birçok kurumsal hukuk bürosu ile görüşmelere başladım ve en nihayetinde aldığım tüm teklifler neticesinde Güner Hukuk Bürosu ile anlaştım. Güner Hukuk Bürosu'nda "Corporate Law" alanında çalışmaya başladım.

Yabancı müvekkillerle çalıştığımız için yaptığımız iş çoğunlukla İngilizceydi. İster istemez bunu yaparken de ciddi bir şekilde hukuk terminolojisine ihtiyaç duyuyordum. Yaptığım araştırmalar sonucunda sektörde de böyle bir ihtiyaç olduğunu gördüm ve çevremden de bunu doğruladım. En nihayetinde bu ihtiyacı çözmek için Güner'deki işime son verdim ve bir hukukçu olarak girişim dünyasına atıldım. Ancak girişim dünyasına atıldıktan sonra özellikle hukuk sektöründe validasyon ihtiyacı olduğunu gördüm. De-

mem o ki, kendileri güven kurumu olan hukukçuların bir başkasına güven duyması kolay bir şey değil. Bu güven ihtiyacını karşılayabilmek için önce Avrupa Barolar Federasyonu'nun Avrupa genelinde "Hukuk teknolojileri ve hukukta inovasyon" konulu bir yarışmasına katıldım. Jüri özel ödülünü kazanmaya layık görüldüm. Bundan sonraki süreç Legaling tarafında benim için biraz daha kolay ilerledi.

Sonrasında ise bu işi biraz daha profesyonel yürütmek istediğimi fark ettim ve bu sebeple de bir yüksek lisans yapmaya karar verdim. Bu kapsamda Sabancı Üniversitesi'nde MBA programına ve Koç Üniversitesi'nde özel hukuk LLM programına başvurdum. İkisinden de tam burslu kabul aldım. Başlangıçta niyetim ikisini birden yürütmek değildi, "İkisine birden başlayayım, en kötü bir noktada birini bırakırım." diyerek başlamıştım. Bir şekilde başladım ve baktım bir şekilde de hallediyorum. Birinci yılın sonuna geldiğimde Koç Üniversitesi'ndeki yüksek lisansın ilk yılını şeref öğrencisi olarak, Sabancı Üniversitesi'ndeki yüksek lisansı da hem bölüm birincisi hem de proje birincisi olarak tamamlamıştım. Bu süreçten yaklaşık iki ay sonra da Legaling'in çıkışını gerçekleştirmiş oldum.

Sena Aydın: Girişiminizi tanımlamak, Legaling'i anlatmak istesenez ne söylemek isterdiniz?

C.Ş.: Legaling aslında dünyanın ilk İngilizce-Türkçe hukuk terimleri etiketleme çalışması ve veri tabanı. Biz Legaling olarak hukuk terimleri özelinde güvenilir ve tek elden bir kaynak yaratmaya çalışıyoruz. Sektörde bunu yapmaya çalışan kapsamlı farklı kaynaklar var, bunların önemli bir kısmının eksikliği, hukuk veri tabanı ve hukuk etiketleme çalışması olmaması ve hukukçular tarafından hazırlanmıyor oluşu. Bu kaynaklarda ciddi bir hata oranı var ve ihtiyacı karşılamıyorlar. Diğer başka kaynaklar da hukuk özelinde bilgi sağlıyorlar ancak bunlar da hukukun her

alanını kapsamıyor. Söz gelimi, sadece Avrupa Birliği hukuku özelinde bilgi sağlayan kaynaklar var, ya da belki insan hakları hukuku özelinde veri sağlayan kaynaklar var. Legaling bu iki ihtiyaca da aynı anda karşılık verebiliyor. Mevcut olan ve özellikle bahsettiğim hukuk alanındaki diğer veri tabanları çoğunlukla akademiye dönük, o yüzden uygulamada çok kullanılabilir nitelikte değiller. Ancak bizim hazırladığımız veri tabanı hem uygulamaya hem de akademiye yüzünü çevirmiş vaziyette. Bu anlamda kavramların sadece karşılıklarını değil, kullanıcı için faydalı olabilecek sair bilgileri de veriyoruz.

M.K.: Mezun olduktan sonra Legaling'i kurana kadar başınızdan geçenleri, tecrübelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

C.Ş.: Tabi. Dediğim gibi, mezuniyet sonrası İstanbul'da Güner Hukuk Bürosu'nda çalışmaya başladım. Orada bizim yaptığımız iş çok büyük oranda İngilizce idi ve ister istemez tüm belgeleri tanzim ederken terminolojide faydalanabileceğin bir kaynağa ihtiyaç duyuyordum. Bu İngilizce bilip bilmemekle alakalı bir şey değil; hatta hukuk İngilizcesini bilip bilmemekle alakalı bir şey dahi değil çünkü bazen bildiğiniz bir kelimeyi bile hatırlamak için böyle bir veri bankasına ihtiyaç duyuyorsunuz. O zamanlar çoğunlukla İngilizce-Türkçe çevrimiçi genel sözlüklerden faydalanıyorduk. Bu sözlüklere giriyorduk, bir arama yaptıktan sonra "Hayır tabi ki karşılığı bu değil." diyorduk, sonra dönüp tekrardan Google'dan o kavramın doğrusunu araştırmaya çalışıyorduk. Bu tabi ciddi bir verim kaybı demek. Çünkü bu bürolarda çalışan insanların saatlik ücretleri, stajyer için bile ortalama 50\$'dan başlar, 100-200\$'a, hatta 250\$'a kadar çıkabilir. Bu şu demek: siz on dakika kaybetmeniz, bu şirkete yüzlerce liraya mâl oluyor ve ayda on-on beş dakika herkes kaybetse bu büro ve müvekkil için

aslında ciddi bir maliyet yaratıyor. Demek ki burada çözülmesi gereken ciddi bir problem var dedim ve bu sorunu Legaling ile çözmeye karar verdim.

Tabi bu noktada hemen “Bu fikir kafamda oluştu, tamam o zaman istifa sunuyorum,” şeklinde bir süreç ilerlemedi. Önce yakın çevremle, arkadaşlarımla görüştim. Çoğu arkadaşım “Evet, biz de böyle bir sorun yaşıyoruz.” dedi. Sektördeki birçok büro ortağına e-posta attım. Aldığım dönüşlerin çoğu olumluydu. Bunun üzerinden birkaç gün bile geçmeden kendi patronumla görüştim. Planlarımı söyledim. O da böyle bir projeyi destekleyeceğini, yolumun açık olmasını söyledi. Bir ay sonrasında da işten ayrılmış ve Legaling üzerine çalışmaya başlamıştım. İlk bir yıl bu veri tabanını önce kendi başıma hazırlamaya başladım. Yaklaşık ikinci yılın sonunda da artık Legaling’in çıkışını gerçekleştirmiş oldum.

M.K.: Biraz da Legaling’in işleyişi hakkında konuşmak gerekirse, mesela ekip kaç kişiden oluşuyor? Nasıl bir düzen içinde yürütülüyor işler?

C. Ş.: Tabi. Legaling’de işler çok sıkı bir şekilde işliyor. Bir yandan içeride birbirini seven, birlikte olmaktan keyif alan insanlar varken diğer yandan da aynı insanlar işi çok ciddiye alıyorlar. Ekibimiz yaklaşık yirmi beş kişilik. İçinde hem yazılımcılar hem de hukukçuları barındırıyor. Biz bu kavramların her biri için en az beş-on tane kaynak inceliyoruz. Referans eserleri, yani sözlükleri, onunla ilgili yazılmış kitapları, makaleleri inceliyoruz ve ondan sonra bir karar veriyoruz. Tek bir kelime için bile beş-on makale incelediğiniz düşünüldüğünde veri tabanının şu anki hacmi itibarıyla, bu binlerce makalenin incelememizden geçtiği anlamına geliyor. İşte bu yüzden de gerçekten çok nitelikli bir ekibe ihtiyaç var.

Veri tabanı hazırlarken de yine çok aşamalı ve sıkı bir süreçten geçiyoruz. Önceliklendirdiğimiz hukuk dalları var; borçlar hukuku, rekabet hukuku gibi. Bir yandan da kullanıcıların arayıp da bulamadığı kelimeler var. Biz bu kelimeleri arka planda takip edebiliyoruz ve bu kelimelere de ağırlık veriyoruz. Bu önceliklere göre belirlediğimiz kelimeleri her hafta araştırmacı çalışma arkadaşlarımıza paylaşıyoruz. Bu çalışma arkadaşlarımız, öncelikle o kavramları hem Türkiye’deki kaynaklarda hem Anglo-Amerikan Hukuku’nda ki hem Kıta Avrupası Hukuku’nda ki kaynaklarda araştırıyorlar ve belirli bir formata uygun bir şekilde bu kavramla ilgili sonuçlarını hazır ediyorlar. Sonra ikinci bir araştırmacı, bu ilk araştırmacının hazırladığı kavramları tekrardan, sıfırdan kontrol ediyor ve tekrar benzer bir araştırmayı sıfırdan kendisi gerçekleştiriyor. Sonra araştırmacılar birlikte çalıştıkları denetmenlere hazırladıkları çıktıları yolluyorlar. Denetmen, bunları hep birlikte kontrol ediyor, sonra kendi grubundan gelen çıktıları baş denetmene iletiyor. Baş denetmen, sonra tüm gruplardan gelen tüm kavramları bütünlük içerisinde inceliyor. Mükerrer bir kavram var mı ona bakıyor. En nihayetinde uygun gördüğü karşılıkları ve bilgileri veri tabanına ekliyor. Aslına bakarsanız, tüm süreç tek bir kelime için, bu şekilde yaklaşık bir ay alıyor.

S.A.: Legaling’in veri tabanının büyüklüğü nedir?

C. Ş.: Şu anda veri tabanımız yirmi beş bin kavram çiftini geçti. Yani yirmi beş bin İngilizce’den Türkçe’ye, yirmi beş bin de Türkçe’den İngilizce’ye olmak üzere, elli bin kelimelik devasa bir hacme ulaştık. Aslına bakarsanız, bu basılı sözlüklerin ulaşamayacağı bir rakam neredeyse... Şu anda veri tabanını basılı bir kitap gibi düşünseydik, dört-beş bin sayfayı aşan bir eser olmuş olurdu. Biz bunun nereden baksanız belki

dört-beş katı hacme ulaşmayı hedefliyoruz.

M.K.: Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olmanızın bir avantajı olarak Bilkent Üniversitesi ile bir iş birliği planınız var mı?

C. Ş.: Bilkent Üniversitesi mezunu olmak zaten başlı başına bir avantaj. Bilkent Üniversitesi, size bahsettiğim validasyon kaynaklarından biriydi. Bilkent Üniversitesi’yle bu anlamda bir temas halindeyiz. Özellikle, veri tabanının ilk kitlesel deneme açılışını, Bilkent Üniversitesi’nde gerçekleştirdik ve bu anlamda Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı Ece Hoca da bizden hiçbir zaman manevi desteğini eksik etmedi. Ümit ediyorum ki, yakın zamanda Bilkent Üniversitesi’yle daha sık ismimizi duyuyor olursunuz.

S.A.: Biz sosyal medyada sizin tanınırlığınızın ve görünürlüğünüzün devamlı arttığını görüyoruz. Bir veri tabanının kullanılabilmesi için insanların bu sisteme güveniyor olması lazım ve Legaling’de bunun sağlandığı görülüyor. Bunu nasıl başardınız?

C. Ş.: Evet, aslında çok güzel bir konuya parmak bastınız. Bir hukuk girişimi olarak hayatta kalabilmeniz potansiyel alıcılarınızın size güvenmesine bağlı. Bizim potansiyel alıcılarımız başlangıçta hukukçular. Tatmin etmesi en zor grup çünkü ciddi güven problemleri var. Bu minvalde sizin onlara hizmet sunabiliyor olmanız için ciddi bir şekilde size güvenebiliyor olmaları lazım. Biz Legaling olarak bu ihtiyacın farkında olduğumuz için başından beri bir güven markası yaratma ihtiyacına hem finans hem emek anlamında yatırım yaptık. Markamızı başından beri bir güven markası, bir “premium marka” olarak konumlandırdık. Tüm bu süreç, içeride çok güçlü bir ekiple mümkün oluyor. Sadece pazarlama ve marka oluşturmak üzerine çalışan içeride dört-beş kişilik bir ekibimiz var. Bir start-up’ın, özellikle bu kadar akademik,

profesyonel bir hizmet sunan bir start-up'ın aynı zamanda sosyal medyada takipçi kazanabilmesi kolay bir iş değil. Bir yandan çok ciddi bir duruş sergilemeniz lazım, bir yandan da markanızı tanıtabiliyor olmanız lazım. O yüzden birçok start-up da bunu yapamıyor, daha çok sadece ürünlerini tanıtmak noktasında sosyal medyada varlık gösteriyor. Bizim amacımız sadece kendi ürünümüzü tanıtmak değil, bir yandan da kullanıcılar için, takipçiler için bir değer yaratmak. Sosyal medyadaki takipçilerimizin birçoğu bizi sadece ürün hakkında haberdar olmak için değil, hakikaten kendilerine bu sayfada bir değer bulabildikleri için, kendilerine katabilecekleri bazı şeyler görebildikleri için takip ediyorlar. Bu da aslına bakarsanız bu bahsettiğim ekibin bakış açısıyla, içerideki bu ekibin yaratmaya çalıştığı marka algısıyla yakından ilgili.

M.K.: Legaling ailesine katılmak isteyen bir adayı içeride neler bekliyor veya şu an Legaling'e katılmak mümkün müdür?

C.Ş.: Dürüst olmak gerekirse, katılmak için ciddi bir talep var. Çünkü Legaling'in varlığından haberdar olan herkes "evet, ben de bu sorunu yaşıyorum, o zaman ben de bu çözümün bir parçası olmalıyım," deme eğiliminde oluyor. Bu yüzden de birçok insan bize ulaşip bize katılma taleplerinde bulunuyor. Ancak biz Legaling olarak şu anda bir alım gerçekleştiriyoruz çünkü zaten içimizde hem takır takır işleyen bir ekibimiz var hem de alım sürecinde gerçekten ince eleyp sık dokuyoruz. Her bir adayı üç farklı aşamadan geçiriyoruz. Öncelikle her aday CV değerlendirmesinden geçiriliyor. Sonraki süreçte her bir aday hem Türkçe hem İngilizce mülakat süreçlerinden geçiriliyor. Sonra da araştırma ve çeviri becerileri üzerine bir yazılı sınava tabi tutuluyorlar. Tüm bu kriterleri sağlayan adaylar, eğer içeride de uygun bir pozisyon varsa Legaling ailesine dahil ediliyor. Ancak şu sıralar o yönde bir ihtiyacımız yok

ama ilgilenenlerin sosyal medya hesaplarımızdan bizi takipte kalmasını tavsiye ederim.

S.A.: Legaling Türkçe-İngilizce bir veri tabanı olmasından kaynaklı olarak Türk hukukçularına yönelik bir hizmet sunuyor. Legaling sadece Türkiye'de mi kalmayı planlıyor yoksa yurt dışına da açılmayı planlıyor musunuz?

C.Ş.: Aslına bakarsanız bizim başlangıçtan beri hedefimiz sadece Türkiye olmadı. Ancak maalesef hukuk özelinde edindiğiniz değerler çoğunlukla yerel sınırlar içerisinde kalma sorunu yaşıyor, yaşıyor. Bir şekilde küresele açılmanız bile, gittiğiniz ülkelerde yerleşme ihtiyacı doğuyor. Ancak bizim başından beri hedefimiz küresel oldu. Bu durum iki farklı kanaldan gerçekleşiyor olacak. Bir, evet biz veri tabanını yurtdışına açacağız. Çünkü, böyle bir veri tabanına dünyanın farklı ülkelerindeki üniversiteler, Türk hukukçular ya da belki orada Türkiye ile iş yapan hukukçular ihtiyaç duyuyor olacak. Ancak bununla beraber Legaling sadece bir veri tabanı girişimi değil. Veri tabanı bunun sadece bir ayağı. Başlangıç ayağı, en önemli ayağı ama tek ayağı değil. Biz veri tabanıyla başladık çünkü veri tabanı çok somut ve gerçek bir ihtiyaç. Bu sorunu çözmek gerçekten bir değer üretmeye bağlı ve bu değer kolay kolay da taklit edilebilecek bir değer değil. Bizim yaptığımız işi, yaptığımız hacimde ve kalitede yapmak isteyen başka girişimler olsa bile, bu girişimlerin aynı hacme ulaşamayacaklarını tahmin ediyoruz. Legaling'in veri tabanı, Legaling'in diğer hizmetleri için bir omurga niteliğinde olacak çünkü bize sürdürülebilir bir rekabet avantajı sağlayacak.

S.A.: Girişimciliğe atılmak isteyen hukuk öğrencilerine ne gibi tavsiyeler verebilirsiniz?

C.Ş.: Biraz önce bahsettiğim kavram, küre-yerelleşme kavramı çok önemli. Normalde diyelim ki

başka bir alanda girişimcisiniz, teknik özelliği ağır olan patentli bir ürününüz var. Bu ürünü ürettikten sonra başka ülkelerde de Türkiye'de de büyük ölçüde aynı şekilde satabilirsiniz. Ancak hukukta bu böyle değil, maalesef hukuk sizi çoğu noktada bir ülkenin sınırları içerisine hapsediyor. Bu anlamda potansiyel girişimci hukukçulara şunu tavsiye ederim: Üretmeye çalıştığınız ürün yerel sınırların dışına çıkabilecek bir ürün mü tespitini iyi yapınlar. Belki sadece yerelde kullanılabilecek bir üründür. Bu da tek başına kötü bir şey değil. Sadece belli dezavantajları var. Ne gibi dezavantajları var? Böyle bir girişimin, ulaşabileceği azami müşteri sayısı Türkiye sınırları içerisindeki 250.000 hukukçu olacak. Öteki taraftan, bu küçük ölçek bir yatırım alacak olursanız alacağınız yatırımın ölçeğini düşürme sorununu da beraberinde getiriyor.

Bununla beraber, bir şekilde bu yerel sınırlara takılmayacak bir girişim fikri oluşturmuş olabilirsiniz. Bu noktada şunu düşünmeniz lazım: Küreselde bu fikir her yerde aynı şekilde uygulanacak mı yoksa o fikir gittiğim her ülkede yeniden yerleşme ihtiyacı mı duyacak? Çünkü bu tekrardan her bir ülke özelinde organizasyonel maliyetler demek, farklı bir organizasyon yapısı kurmanız demek ve belki o ülkelerdeki hukukçular ile bir ortaklık anlaşması yapmanız demek. O noktada eğer potansiyel girişimci hukukçular varsa bunları göz önünde bulundurmasını tavsiye ederim.

M.K.: Cem Bey bizim sorularımız bu kadar, sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

C.Ş.: Çok keyifli bir görüşmeydi. Umuyorum ki gelecekte Legaling'in başarılarına birlikte şahitlik ederiz. Bu keyifli röportaj için teşekkür ediyorum.

Orhan Yavuz Mavioglu & Bora
Eruçman

I. INTRODUCTION

Environmental Impact Assessment (EIA) is a principle developed on the idea that the use of resources spent to clean, repair and re-balance a polluted or destroyed environment after the fact, being less efficient than the use of resources spent for prevention of the negative impacts concerning the investments for development at the beginning.

In this regard EIA, may be defined as a process covering different stages of different time periods, aiming to detect the hazardous environmental impacts and measures that can be taken to keep them at an acceptable level for some investments and to prevent environmentally unfavorable ones by demonstrating that such negative impacts may not be mitigated.

II. BACKGROUND

The first legislation involving EIA was in the United States, within the National Environmental Policy Act ("NEPA") adopted on January 1, 1970. Until NEPA, environmental protection measures in the US, was essentially assigned to the federal States and no regulation was set forth in a federal level.

During 1960s, lobbying activities of various pressure groups were willing to draw attention to the importance of the environment and the damage caused by humans to nature, in other words the "green" opposition, raised awareness among people and politicians regarding protection of environment. As a consequence US legal system reacted to such opposition

by NEPA. Obtaining an EIA report from federal administrations reviewing adverse impacts on the environment of an investment was introduced as a requirement with NEPA.

Introduction of EIA in Turkey was with the enactment of the Environmental Law ("Environmental Law") No. 2872 on August 9, 1983. Under Article 10 of the Environmental Law, operating institutions, organizations, and enterprises that are in the realm of a possibility of causing environmental problems due to activities they plan to carry out are obliged to obtain an EIA report. Environmental Impact Assessment Regulation ("EIA Regulation") legislated to implement the EIA into practice entered into force after a 10-year delay on February 7, 1993. Even though there was a legal basis for EIA in this period of first 10 years (1983-1993), the implementation of the EIA was suspended in practice. The EIA Regulation dated 1993, was further amended 7 times in 1997, 2002, 2013 and 2014. The EIA Regulation in force today is dated November 25, 2014 and this Regulation was amended for another 6 times in 2016, 2017, 2018 and 2019.

III. LEGAL FRAMEWORK OF EIA

i. 1982 Constitution

The framework of the EIA is based on the right of environment. The subject of the right of environment covers the biosphere in which all living organisms of earth live and interact with in short or long term.

The right of environment is a third generation right of solidarity, is regulated under Article 56 of the Constitution titled "Health services and protection of the environment" as "Everyone has the right to live in a healthy and balanced environment. It is the duty of the State and citizens to improve the natural environment, to protect the environmental health and to prevent

environmental pollution". The Constitution imposes duties on the State and its citizens regarding environmental protection. The State is obliged to prevent pollution and this obligation consists of a passive obligation to comply with the law and an active obligation to take the necessary measures to protect the environment.

ii. Environmental Law No. 2782

According to the Article 2 of the Environmental Law titled "Definitions"; EIA is defined as "Studies to be carried out in the determination of positive or adverse effects on the environment, of the Project planned to be developed, in determination and assessment of the measures to be taken for preventing the adverse effects or minimizing these effect in a way that will not harm the environment and of the chosen place and technological alternatives and in monitoring and controlling of the implementation of the projects".

The legal basis of the EIA is established at Article 10 of the Environmental Law titled "Assessment of Environmental Impact" as "Institutions, organizations and establishment that may cause environmental problems as a result of their activities that they are planning to carry out, are liable to prepare an Environmental Impact Assessment Report or a Project Information File. Unless Environmental Impact Assessment Affirmative Decision or a Decision of Environmental Impact Not Required is taken, approval, consent, incentive, construction and use permits shall not be granted for the projects, investments shall not be initiated and tendered by contracts.". Therefore, various activities that may cause environmental issues are subjected to the EIA process and these activities shall not be initiated until the EIA process is finalized.

In terms of the activities included in the EIA Regulation, the decision

of “EIA Positive” or “EIA Not Required” is regulated as a prerequisite for starting the activities. The law stipulates certain measures and penalties for projects that initiate construction or started operation before the finalization of the EIA process. Considering the Article 15 of the Environmental Law and the Article 19 of the EIA Regulation, the activities initiated without conducting EIA inspection, shall be suspended by the Ministry while the activities initiated without preparing the Project information file shall be terminated by highest administrative officer at such district.

iii. EIA REGULATION

The objective of the EIA Regulation in force is to regulate the administrative and technical procedures and principles to be followed in the EIA process. According to the EIA Regulation, the EIA process is composed of three stages namely screening, scoping, and monitoring processes.

The screening stage is a process for the categorization of projects that require an EIA Report and the ones that do not. The objective of this screening process is to decide whether the project to be included in the EIA process or not by assessing the dimension of the environmental impacts of the activities or activities within such project and to determine whether these are important for the protection of the environment. Thus, it is targeted to prevent both the investor and the responsible institutions, organizations, and persons from spending unnecessary time, effort, and money in the EIA process.

On the other hand, the scoping stage is a process of determination of the scope of the EIA report to be prepared. The content of the EIA report to be prepared for projects related to activities in different sectors and areas and the EIA processes to be operated in accordance with these activities will vary.

The monitoring stage is the final stage of EIA process. Although the EIA Report is a scientific document, it also includes certain undertakings. The fulfillment of these undertakings in the EIA process is tested during the monitoring process.

IV. EIA PROCESS

First and foremost, it is necessary to determine whether an activity is subject to EIA by subjecting it to the screening process. Pursuant to Article 7 of the EIA Regulation titled “Projects subjected to the environmental impact assessment”, it is mandatory to prepare an EIA Report for the projects stated in the Annex-1 List and the projects for which “EIA Required” decision is made, and the projects considered out of scope in the case of planning a capacity increase and/or expansion equal to or exceeding the thresholds in Annex-1, together with the total of existing capacity and capacity increases.

If the activity is subjected to EIA, pursuant to Article 8 of the EIA Regulation titled “Initiating the environmental impact assessment process and the formation of the commission”, the EIA process shall resume. Project owners, who will be subject to the EIA, shall prepare the EIA Application File regarding the EIA General Format stated in Annex-3 through the institutions/organizations authorized by the Ministry within the scope of the “Communique on Qualification Certificate for Environmental Impact Assessment Report” and these documents are submitted to the Ministry of Environment and Urbanization.

The Ministry examines the consistency of the information and documents in the application file to the EIA General Format. In the case that an inconsistency is detected by the Ministry, the EIA Application File is remanded for completion.

If the EIA Application File complies with the EIA General Format, a commission consisting of representatives of relevant public institutions and organizations, Ministry officials, project owners and institutions/organizations authorized by the Ministry is established by the Ministry considering the information in the application file. The duty of this commission is to determine the scope of the Special EIA Format to be issued for the project in the upcoming stages and to review and evaluate the prepared EIA Report. The Ministry and the Governorship of the district shall announce that the EIA application file is made public so that the first step of the process that forms the basis of the participatory nature of EIA shall be taken.

Under Article 9 of the EIA Regulation titled “Public participation meeting”, the meeting to be held to receive opinions and suggestions of the public who are affected by the planned project or who are likely to be affected, is held at the place and date determined by the Ministry. In addition, a time-frame for the opportunity to consolidate and convey the opinions and suggestions of the public even after the meeting in proper ways and format are also announced.

The Ministry drafts the EIA Report Special Format in line with the opinions and suggestions of the Commission following the public participation meeting and the scoping process is initiated. EIA Special Format is a format that defines the important environmental aspects of the project specified by the Commission and the issues which ought to be addressed by taking into consideration the opinions and suggestions in the public participation meeting to be taken as a basis in the preparation of the EIA Report. The Special Format shall be submitted by the Ministry and the institutions/organizations which are authorized by the

Ministry are obliged to submit the EIA Report to the Ministry within twelve (12) months.

Once drafted, the EIA Report is submitted to the Ministry for evaluation. During this evaluation, the Ministry decides whether the EIA Report is consistent with the Special Format and whether it is prepared by the professional experts who should be a part of the specified working group. In the case that the EIA Report passes this evaluation, an official letter stating the location and the date of the meeting is sent to the members of the Commission to hold a review and evaluation meeting. At this stage, the EIA Report is shared with the public to obtain the opinions and suggestions. The opinions submitted to the district Governorship are conveyed to the Ministry and are to be reflected into the EIA Report.

The EIA report, in which no deficiencies are determined or where as such deficiencies are corrected shall be evaluated by the Commission at the evaluation and assessment meeting. At this stage it is examined and evaluated whether the report and its annexes are sufficient and appropriate, the details of the project are based on sufficient data, project's potential impact on the environment have been thoroughly evaluated, necessary measures are taken for possible adverse environmental effects and the opinions or suggestions of the public are taken into account.

The report finalized by the Commission, is submitted to the Ministry by the authorized institution or organization. If a deficiency is detected by the Ministry, the report shall be returned to the authorized institution or organization for corrections. The finalized EIA report is made publicly available for ten (10) days to gather the opinions and suggestions of the public once more. The Ministry or the district Governorship decides whether the Project in question receives a "EIA Positive" or "EIA Negative" deci-

sion by considering the opinions and suggestions of the people.

Projects with a Negative EIA decision are projects which are considered harmful in terms of the environment due to them having possible negative effects. Investments concerning these projects cannot be followed through. For projects that received a Positive EIA decision, investment should be initiated within seven (7) years; if not, the EIA process shall be restarted.

In terms of projects included in the Annex-2 List or evaluated as out of scope; projects where a capacity increase and/or expansion is planned in which the capacity will be equal to or above the capacity thresholds in Annex-2 with the total of the existing capacity and capacity increase shall obtain an "EIA Required" or "EIA Not Required" decision which subjects them to selection and screening phases according to Article 15 of the Regulation. A project promotion file is prepared by the authorized institutions or organizations for these projects. The Ministry evaluates the promotion file in accordance with Annex-4 of the Regulation and decides whether a project receives "EIA Required" or "EIA Not Required" decision.

For projects that received a "EIA is Required" decision, it is mandatory to follow the EIA process explained above and obtain an "EIA Positive" to initiate investments. In terms of projects that receive an "EIA Not Required" decision, investments should be initiated within five (5) years; otherwise, the EIA decision shall become invalid.

The monitoring process shall be initiated by the Ministry for projects that received an "EIA Positive" or an "EIA Not Required" decision. The EIA Reports are like undertakings by their nature because, the owner of the activity that receives an EIA Report undertakes

the measures to be taken regarding the environmental effects of the activities. According to Article 19 of the Regulation, in the case that it is determined that the project owner does not comply with the undertakings made regarding the final EIA Report or Project Promotion File, the Ministry or the district Governorship may allow a time-frame for one (1) time to the project owners to comply with the undertakings which shall not exceed one (1) year. If the undertakings are not met within this time, the investment shall be suspended and the decision regarding its suspension shall not be lifted until the project meets the undertakings. In addition, according to Article 20 of the Environmental Law, an administrative fine shall be issued to the project owners for each violation.

V. COUNCIL OF STATE AND CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS ON EIA

In practice, one of the most important issues in the lawsuits filed against "EIA Positive" or "EIA Not Required" decisions is the determination of whether the plaintiff has legal standing to file lawsuit or not. The Council of State seeks a certain degree of interest between the action to be sued and the person to file a lawsuit, due to the reason that filing an action for annulment by anyone against any administrative act causes instability in administrative actions and this causes a negative impact on the functioning of the administration. Such interest relationship is required to be personal, legitimate and up-to-date. The 6th Chamber of the Council of State defines this issue as the following (in its decision numbered 2019/12197 E. and 2019/7697 K): "In order to determine whether an administrative action violates the interest of the plaintiff the action shall; affect the plaintiff, that is, violate the personal interests of the plaintiff, and there shall be a serious and reasonable relationship between the action and the

plaintiff. Otherwise, individuals shall have the right to file an action for annulment regarding administrative actions that do not affect themselves and do not violate their interests which will negatively affect the functioning of the administration. “Legal standing to sue”, which is one of the prerequisites for an action for annulment case, shall be determined by the administrative jurisdiction according to the characteristic of the decision.”

In this context, the practice of the Council of State in determining whether the interests of the plaintiffs are affected in action for annulment cases including real persons, is that the plaintiffs who do not reside in the area where the construction of the project is planned or those who do not own immovables, do not have legal standing to sue. As a matter of fact, this issue was emphasized as the following in the aforementioned decision: “On the other hand; in action for annulment cases with regard to the Environmental Impact Assessment decisions, it is necessary to determine to what extent the interests of the plaintiffs are affected, and the acceptance of the existence of a relationship of interest with those who do not reside or do not have immovables in the area where the projects are planned will result in the constant pressure of litigation towards those who are concerned with the administrative action. This situation is in contradiction

with the principle of legal predictability and administrative stability, which are the most important elements of the rule of law.”

In these cases, whether the plaintiffs reside or have immovable property in the relevant region is determined by examining the records of the National Judicial Network Portal (UYAP). If the plaintiffs reside in the relevant region or own immovable property according to UYAP Records, the existence of their legal standing to sue shall be accepted.

However, this practice may change due to recent precedent. In another dispute regarding this issue, a lawsuit was filed against the Wind Power Plant located by near the immovables owned by the plaintiffs demanding the annulment of the “EIA Not Required” decision. The Administrative Court and Council of State rejected the case on the grounds that the immovables owned by the plaintiffs were not located within the boundaries of the project area therefore the plaintiffs did not have legal standing to file a lawsuit. Based on an individual application, the case made to the Constitutional Court which decided that; the interpretation of the Administrative Court and the Council of State regarding the application of the applicants’ interest assessment and the relevant procedural rules concerning action for annulment case as a

disproportionate interference with the right to access the court and decided that the right to access the court under the right to a fair trial, which is guaranteed by Article 36 of the Constitution, was violated. In the decision (which was published on the Official Gazette dated May 12, 2020 and numbered 31125); this is stated as the following: “The decisions of the courts of instance include a categorical approach that, regardless of the subjective conditions such as the plaintiffs’ properties being close to the project area or the purpose of use, those who do not own property in the project area may not file a lawsuit concerning the project under any circumstances. This interference with the applicants’ right to access to a court is disproportionate, as this approach makes it impossible for potentially affected people to file a lawsuit.”

Again, contrary to the earlier precedent of the Council of State; in an action for annulment application to the “EIA Positive” report issued to the Akkuyu Nuclear Power Plant, the Plenary Session of the Administrative Law Chamber (PSALC) decided that, if the subject of a project is a nuclear power plant, every citizen living in the country has legal standing to sue even if they do not reside in the region or own any immovable property (with its decision numbered 2015/3251 E. and 2015/3205 K). The decision expressed that: “Since the impact of Nuclear Power Plants

on the environment is not limited to the region where the project will be carried out, meaning that it covers a wider impact area than other projects, it is necessary to accept that everyone, as a citizen living in the country, has an interest in the action subject to file a lawsuit.”

In terms of interested associations (a type of NGO’s) who frequently file lawsuits against “EIA Positive” and “EIA Not Needed” decisions; the Council of State decided that associations can file a suit for annulment in matters related to their field of activity and objectives specified in the association’s bylaws. As a matter of fact, in the decision of the 14th Chamber of the Council of State (numbered 2012/9094 E. and 2013/7096 K). This was expressed as the following: “In this case, it is understood that the action related to the environmental impact assessment process of the Akkuyu Nuclear Power Plant Project is an action that directly affects the field of activity and objectives specified in the bylaws of the plaintiff association, and the plaintiff, who has an up-to-date and legitimate interest to the case, has legal standing to file a lawsuit. Therefore, the decision of the Administrative Court which is the subject of this appeal does not have a legal basis for the rejection of the case in

term of standing.”

Similar change is also being experienced for other interested parties filing lawsuits on the subject. In its earlier decisions the Council of State decided that professional organizations which have public institution status has legal standing to sue only limited to their area of duty. In a case filed by one of the Bar Associations, the decision of the 14th Chamber of the Council of State (numbered 2011/13742 E. and 2011/796 K) stated that: “It is obvious that if the Bar Association is subjected to proceedings that do not concern the profession of lawyers and that do not protect the common interests of the lawyers, these lawsuits will be rejected due to the absence of legal standing.”. In another case where the Provisional Article 3 of the EIA Regulation of 2008 was extended until 2015 within the amendments in the Regulation even though the PSALC decided to suspend the execution and the 6th Chamber of the Council of State ordered a partial annulment of the provision; the İzmir Bar Association requested the annulment of the provision which extended the exemption. The initial action for the annulment application was rejected by the 14th Chamber of the Council of State stating that the lawsuit does not

affect the legitimate, personal, and current interests of the Bar Association. However, in the appeal this decision was reversed in accordance with the decision of PSALC (numbered 2011/2123 E. and 2013/4686 K.) above mentioned. PSALC decision refers to the principles of “the rule of law” and “fulfillment of judicial decisions” noted in Article 138 of the Constitution and stated that the Bar Associations’ have legal standing expressing: “Since the Bar Associations are obliged to protect and defend the rule of law, it should be accepted that the Presidency of the İzmir Bar Association has an interest in terms of action for annulment of the proceedings claiming that judicial rulings are not implemented. Therefore, the decision regarding the rejection of the case in terms of legal standing to be sued was wrong.”

Another problem in practice arises when an action for annulment of a report obtained in accordance with the Regulation in force at the time being now subject to a new Regulation with updated terms and whether the previous decisions taken vest a right to the investor for the future. The 14th Chamber of the Council of State (with its decision numbered 2014/390 E. and 2015/7788 K.) ruled in fa-

vor of the investor stating that: "It was concluded that there was no unlawfulness in the subject matter transaction and there was no legal basis in the decision of the Administrative Court which annulled the transaction subject to the lawsuit since; the general rule is that the judgement must be made as of the date when the subject matter transaction was established and river-type power plants with an installed power of 10 MW or more are subject to Selection and Elimination Criteria according to the Environmental Impact Assessment Regulation in effect on the date of the process, which was published on the Official Gazette 16.13.2003 numbered 25318, hydroelectric power plants under this value are excluded from the scope of the EIA Regulation without being subject to Selection and Screening Criteria, the installed power of the hydroelectric power plant intended to be established by the intervening Company is 2.06 MW which is below 10 MW. On the other hand; against the fact that, the regulation changes made after the date of the transaction bring forth the rule stating that the provisions of the Regulation in force on the date of application will be applied to the projects that have been submitted a EIA Application File/Project Promotion File before the effective date and the plaintiff Company having vested rights in this context; it was concluded that there was no unlawfulness in the subject matter transaction, and there was no legal basis in the decision of the Administrative Court which annulled the subject transaction."

In another lawsuit PSALC filed for the annulment of a provisional article of a Regulation amendment stating for the application of the 'favorable terms of Regulation' to be applied to pending applications (numbered 2018/1068 E. and 2018/3377 K.) stated that "It is decided that the legal certainty principle was not violated, due to the fact that; the article which enabled

the application of the favorable provisions of the Regulation shall not be deemed as a pre-acceptance as a violation of the environmental legislation or environmental protection principles and the article should be interpreted as an intention to protect the vested rights of those who are concerned with the administrative action in the event of abolishment of a provision that may be in their favor at the date of application with a latter regulation."

VI. EVALUATION OF THE PRACTICES OF EIA IN TURKEY

The EIA Regulation is in force since 1993 in Turkey. During this 20-year period, its importance is quite well accepted by all parties involved, it has drawn public attention as one of the most discussed and sued-upon legislation.

Although, it is difficult to determine whether the EIA system which concerns several industries, public institutions, and organizations, together with the individuals, it may be observed that the general level of knowledge regarding the EIA in the public is higher compared to other administrative regulations. It may be argued that the desired results have not been achieved in terms of environmental protection since when the Annual EIA Activity Reports of the Ministry are examined, it may be seen that the EIA decisions issued by the Administration are overwhelmingly in favor of the investors. Although, this result may not be unusual for a developing country, the issue of how effective EIA is in maintaining environmental sensitivity is still controversial.

However, an important issue that may be considered as favorable for environmental law is the role of Turkish Courts in the implementation of the legislation. Turkish judiciary for administrative review (Administrative Courts, Regional Administrative Courts, Council of

State and Constitutional Court) care to interpret the legislation in accordance with its purpose as much as possible and try to consider the public's sensitivities regarding the environment. In the same context, the intensive and effective efforts of the NGO's inclusive of associations, foundations and unions who are sensitive to environmental issues shall not be ignored.

It is regrettable that the EIA is only considered as a bureaucratic stage or a legal requirement for investors to complete. Likewise, the prejudice that every innovation, investment, or human activity will adversely affect nature and the environment is against the notion of modern life where human structures are also a part of nature and the environment. In our opinion, it is important to understand that EIA may be used as a common and effective tool for developing techniques and technologies that may provide more efficient or more effective use of the environment for the welfare of people. This may result in a more livable and healthier environment for current and future generations.

İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ HUKUKTA KARIYER KULÜBÜ 9. HUKUK ÖĞRENCİLERİ FORUMU GÜNLÜKLERİ

9. Hukuk Öğrencileri Forumu, benim katıldığım ilk büyük çaplı organizasyondur ve bütün samimiyetimle söyleyebilirim ki; hem bir birinci sınıf hukuk öğrencisi hem de kendini geliştirmek adına farklı alanları görüp öğrenmek isteyen biri için bu forum, içinde bulunduğumuz pandemi koşullarında dahi benim için çok farklı ve çok eğlenceli bir süreçti. Hukukta Kariyer Kulübü'ne tekrar teşekkür ederim çünkü bizimle buluşturdıkları birbirinden özel konuşmacılar, seçtikleri güncel ve ilgi çekici konular bana bambaşka bir perspektif kazandırdı. Değişen ve küreselleşmiş dünyamızda hukukun ne kadar farklı noktalara yayılabileceğini, her ilişki ve olgunun içinde kendimize uygun bir yer bulabileceğimizi ve içinde olduğumuz dünyayı anlamak, iyileştirmek adına özellikle hukukçular olarak ne yapabileceğimizi alanında uzman, samimi, realist ve girişimci insanlardan dinlemek bana cesaret kattı diyebilirim. Bütün forumlara katılmak dileğiyle!

Merve DANIŞKAN

9. Hukuk Öğrencileri Forumu zannımca çok güzel geçti. Faydalı bilgiler edindik. COVID-19 sonrası ekonomi politikası konusu ilgimi çekti. Yargı konusunda faydalı bilgiler edindim. Amerika'daki hukuk eğitimiyle ilgili öğrendim. Orda hukuk eğitimine hemen liseden sonra başlanılmadığını öğrenmek benim için yeni bilgi oldu, mesela. Türkiye'deki hukuk bürolarıyla ilgili bilgiler edindim. Ekonomiyi bilmenin bir hukukçu için ne kadar önemli olduğunu anladım. Çok faydalı ve verimli bir forum oldu diyebilirim kendi adıma. Notlarımı aldım ve ileride bana bu bilgiler hep yardımcı olacaktır diye düşünüyorum. Emeginize sağlık. Bir daha çok teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Azerbaycan'dan selamlar ve sevgiler.

İlaha ALİYEVA

9. Hukuk Öğrencileri Forumuna katılmaktan mutluluk ve keyif aldığımı bildirmek isterim ve bunun için emek göstermiş herkese de çokça teşekkür ederim. Dürüst olmak gerekirse etkinliğe katılırken ne beklemem gerektiğinden çok da emin değildim. İlk defa online bir etkinliğe katılmamdan kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Bu süreci gayet bilgilendirici cevaplar vererek geçirmemi sağlayan Hukukta Kariyer Kulübü Forum komitesi üyesi Aslı Sude Felek arkadaşınıza da çok teşekkür ederim. Şahsım adına bu kadar verimli bir hafta geçireceğimi düşünmemiştim. Bir hukukçu olarak muhakeme etmem gereken alanları yeniden bana tanıttınız. Özellikle İsmail Esin, Anıl Tanyıldız, Erdem Eren ve Mehmet Gün'ün sunumları beni fazlasıyla bir şeyleri sorgulamaya itti ve bu süreç, 4. sınıf bitmek üzereyken fazlasıyla yararlı oldu. Ben Marmara Üniversitesi'nden katılma fırsatı buldum ve bunun için de tekrar teşekkür ederim. Farklı üniversitelerden ufuk açıcı güzel etkinliklere katılmayı çok seviyorum. Tekrardan emeklerinize sağlık. Umarım hep birlikte yüz yüze tanışma fırsatımız olur.

Arzu MANIŞ

KÜNYE

Dergi Adı: Sine Qua Non

Mahiyeti: Bilimsel

Yayın Türü: Yerel, Süreli Yayın

Yayınlanma Aralığı: Yılda bir

Yayınlayan Kurum: Bilkent Üniversitesi Hukukta Kariyer Kulübü

Sorumlu Yayın Kurulu: Sena Aydın, Derya Deniz Ergen, Yiğit Alpaslan

Dergi Konuları: Hukuk

Tasarım: Taylan Akıl

Tasarım Editörü: Helin Özdemir

İnternet Sitesi: www.hukuktakariyerkulubu.net

Instagram: hukuktakariyer

LinkedIn: Hukukta Kariyer Kulübü

Twitter: HukuktaKariyer

İletişim: hukuktakariyer@gmail.com

Dergimize online olarak
ulaşmak için:

